

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF TER HOOGTE VAN KASTEELSTRAAT TE DIKSMUIDE (W.-VL.)

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 399

Rapport opgemaakt door:

Derbystraat 55

9051 Gent

april 2017

Dossiernr. 21567.R.01

OE: 2017C404

Gent

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Kasteelstraat te Diksmuide (W.-VI.).

Auteurs

Pedro Pype

Projectnummer

- 21567 (intern)
- 2017C404 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Gent, april 2017

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 399

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	12/04/2017	Interne draft
v1	14/04/2017	Externe draft / definitieve versie
v2	25/04/2017	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Jan Coenaerts
Business Unit Manager	Tim Moerenhout
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
Director	Didier Reyns/Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 1	Verslag van Resultaten	6
1	Inleiding (beschrijvend gedeelte)	6
1.1	Thesaurus	6
1.2	Administratieve gegevens	6
1.3	Doel van het onderzoek	7
1.4	Aanleiding van het onderzoek	7
1.5	Afbakening onderzoeksgebied	7
1.6	Onderzoeksstrategie	7
2	Aard van de bedreiging	8
2.1	Huidige situatie	8
2.2	Toekomstige situatie	9
3	Assessmentrapport: Landschappelijke analyse	11
3.1	Topografische situering	11
3.2	Bodemkundige en geologische situering	14
4	Assessmentrapport: archeologische voorkennis	23
4.1	Inventarissen onroerend erfgoed	23
4.2	Cartografische bronnen	29
4.3	Recente landschapsveranderingen	35
5	Besluit	38
5.1	Interpretatie en datering	38
5.2	Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering	39
5.3	Samenvatting	39
6	Kwaliteitscontrole en ondertekening	40
7	Bibliografie	41
7.1	Literaire bronnen	41
7.2	Online bronnen	42
8	Bijlagen: Grondverzet, Bestaande Toestand, Toekomstige Toestand en Inrichtingsplan	43

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Orthofoto (grootschalige winteropname, kleur, 2013-2015) met weergave van bestaande toestand (bron: Geopunt 2017)	8
Figuur 2: GRB met overzicht van de toekomstige situatie (blauw). (bron: Bouwheer 2016; Geopunt 2017)	9
Figuur 3: Toekomstige situatie van de geplande kelderverdieping (bron: Opdrachtgever 2016)	10
Figuur 4: Topografische kaart (1:10.000) met aanduiding van het studiegebied (Rood) (Bron: Geopunt 2017)	11
Figuur 5: DTM (1m) met aanduiding hoogteprofielen (bron: Geopunt 2017)	12
Figuur 6 Hillshade (afgeleid van DTM 5m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2017)	13
Figuur 7: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (type 3 ^e en type 3c) (bron: Geopunt 2017)	14
Figuur 8: Gedigitaliseerde quartairgeologische kaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)	15
Figuur 9: Gedigitaliseerde tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) (Geopunt 2017).	16
Figuur 10: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)	20
Figuur 11: Bodemerosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) (bron: Geopunt 2017)	21
Figuur 12: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw) (bron: Geopunt 2017)	22
Figuur 13: Tabel met geraadpleegde bronnen	23
Figuur 14: Alle CAI-meldingen binnen een straal van 1000m	26
Figuur 15: Kaart van Jacob van Deventer (bron: Koninklijke Bibliotheek België 2016)	30
Figuur 16: Fricxkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2017)	30
Figuur 17: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2016)	31
Figuur 18: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2016)	32
Figuur 19: Vandermaelen kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2016)	33
Figuur 20: Poppkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Rood) en de huidige situatie (bron: Geopunt 2016)	34
Figuur 21: Kleinschalige luchtfoto van het onderzoeksgebied in 1971 (bron: Geopunt 2017) ..	35
Figuur 22: Kleinschalige luchtfoto van het onderzoeksgebied tussen 1979 en 1990 (bron: Geopunt 2017)	36
Figuur 23: Grootschalige luchtfoto genomen in 2000-2003 (bron: Geopunt 2017)	36
Figuur 24: Grootschalige luchtfoto genomen in 2013-2015 (bron: Geopunt 2017)	37

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING (BESCHRIJVEND GEDEELTE)

1.1 THESAURUS

Archeologische zone, middeleeuwse stadskern, 15de eeuws kasteel van de heren van Diksmuide, Wereldoorlog I-erfgoed, proefsleuvenonderzoek, werfbegeleiding

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2017C404
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO NV
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2015/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- straat + nr.:	Kasteelstraat 10
- postcode :	8600
- fusiegemeente :	Diksmuide
- land :	België
Lambercoördinaten (EPSG:31370)	NW: 43 872,49 m - 192 699,59 m NO: 43 917,13 m - 192 709,50 m ZO: 43 910,63 m - 192 674,41 m ZW: 43 869,16 m - 192 678,14 m
Kadaster	
- Gemeente :	Diksmuide
- Afdeling :	1
- Sectie :	A
- Percelen :	610A2, 611P, 612M en 612L
Onderzoekstermijn	april 2017
Thesauri	Archeologische zone, middeleeuwse stadskern, 15 ^{de} eeuws kasteel van de heren van Diksmuide, Wereldoorlog I-erfgoed, proefsleuvenonderzoek, werfbegeleiding

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in hoeverre het archeologisch archief dat potentieel aanwezig is op een terrein is bedreigd door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek.

1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de bouwheer naar aanleiding van de geplande nieuwbouw van een appartementencomplex met 42 appartementen en een ondergrondse parkeergarage ter hoogte van de oostelijke oever van de IJzer.

De beoogde graafwerken voor de aanleg van funderingen en ondergrondse structuren worden beschouwd als een ingreep in de bodem binnen een archeologische zone (Inventaris Onroerend Erfgoed 2016). Doordat de oppervlakte van deze ingreep (2016m²) de 300m² overschrijdt en de ingreep in de bodem (2016m²) de 100m² overschrijdt moet er, in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet, voorafgaand aan een bouwvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel van de site te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet).

1.5 AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het centrum van Diksmuide op percelen 610A2, 611P, 612M en 612L langs de Kasteelstraat, ter hoogte van de huisnummers 10, 11, 12, 13, 14 en 15B. Het projectgebied is gesitueerd op de rechteroever van de IJzer.

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hfst. 3). Hiertoe werd zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geven inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hfst 4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

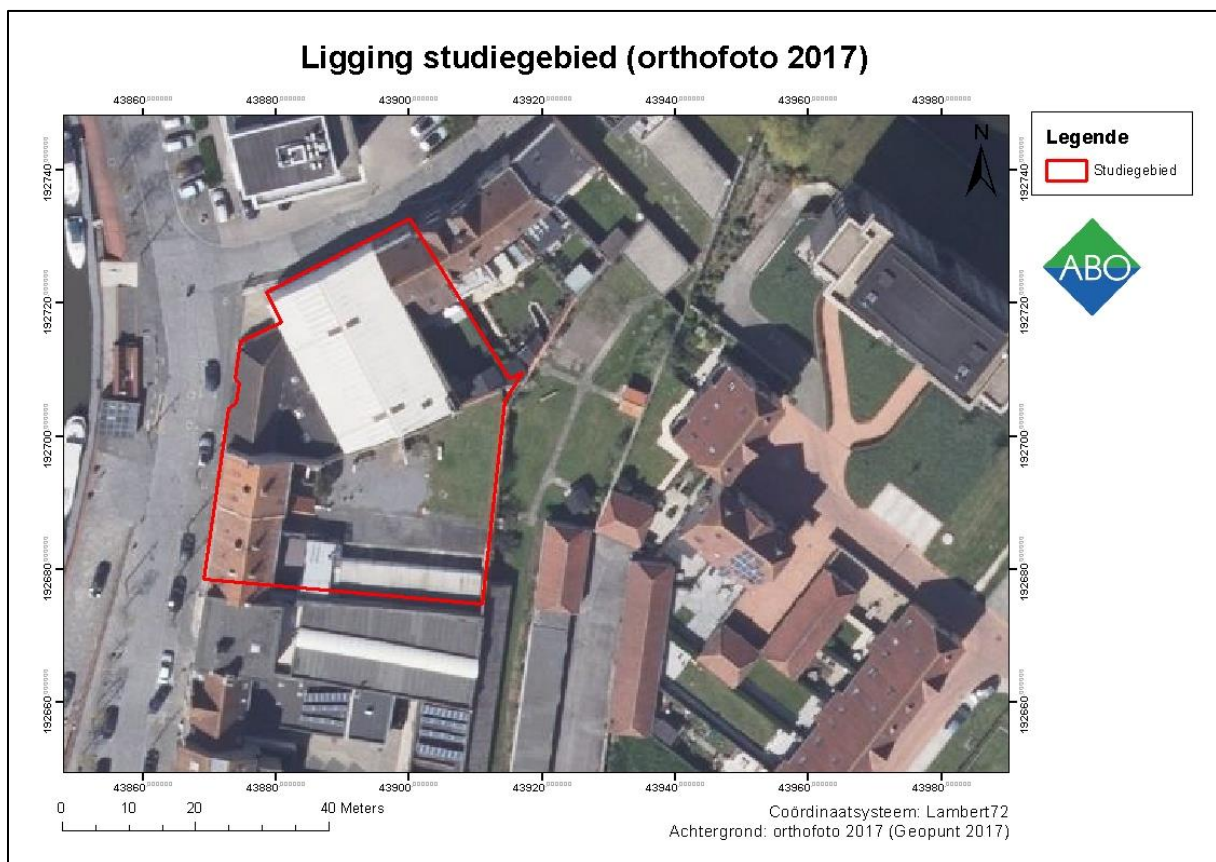
Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van deze werken te bepalen en een advies te formuleren.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

De geplande werken vinden plaats langs de Kasteelstraat ter hoogte van huisnummers 10 tot en met 15B.

Het plangebied wordt op heden grotendeels ingenomen door recente bebouwing in de vorm van een enkele rijhuizen uit de heropbouwfase na de Eerste Wereldoorlog (nr. 10 en 11) langs de straatzijde. Beide woonhuizen zijn voorzien van een huiskelder langs de straatzijde. Op de hoek bevindt zich een relatief recente nieuwbouw met een loods (Koffie Jacques). Ten oosten is een met asfalt verhard binnenplein/parking aanwezig.

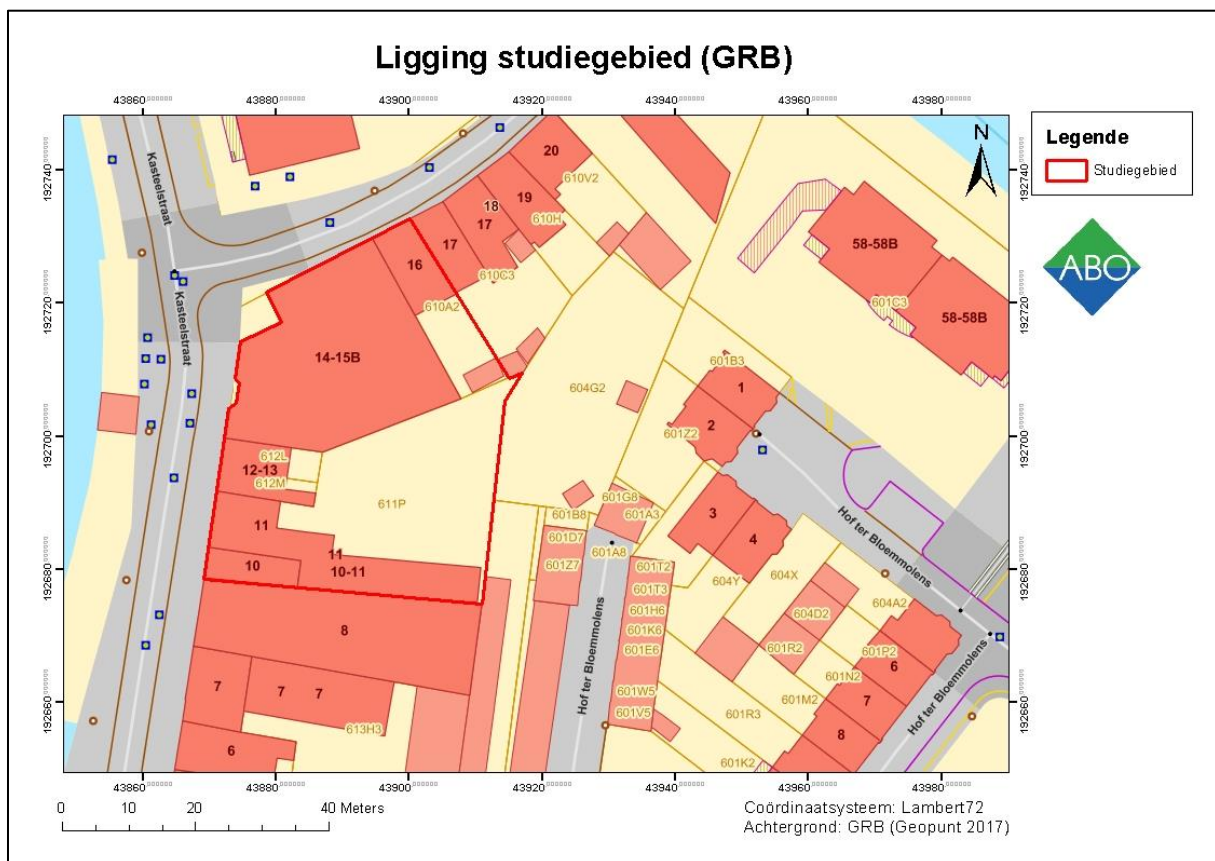
Figuur 1: Orthofoto (grootschalige winteropname, kleur, 2013-2015) met weergave van bestaande toestand (bron: Geopunt 2017)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

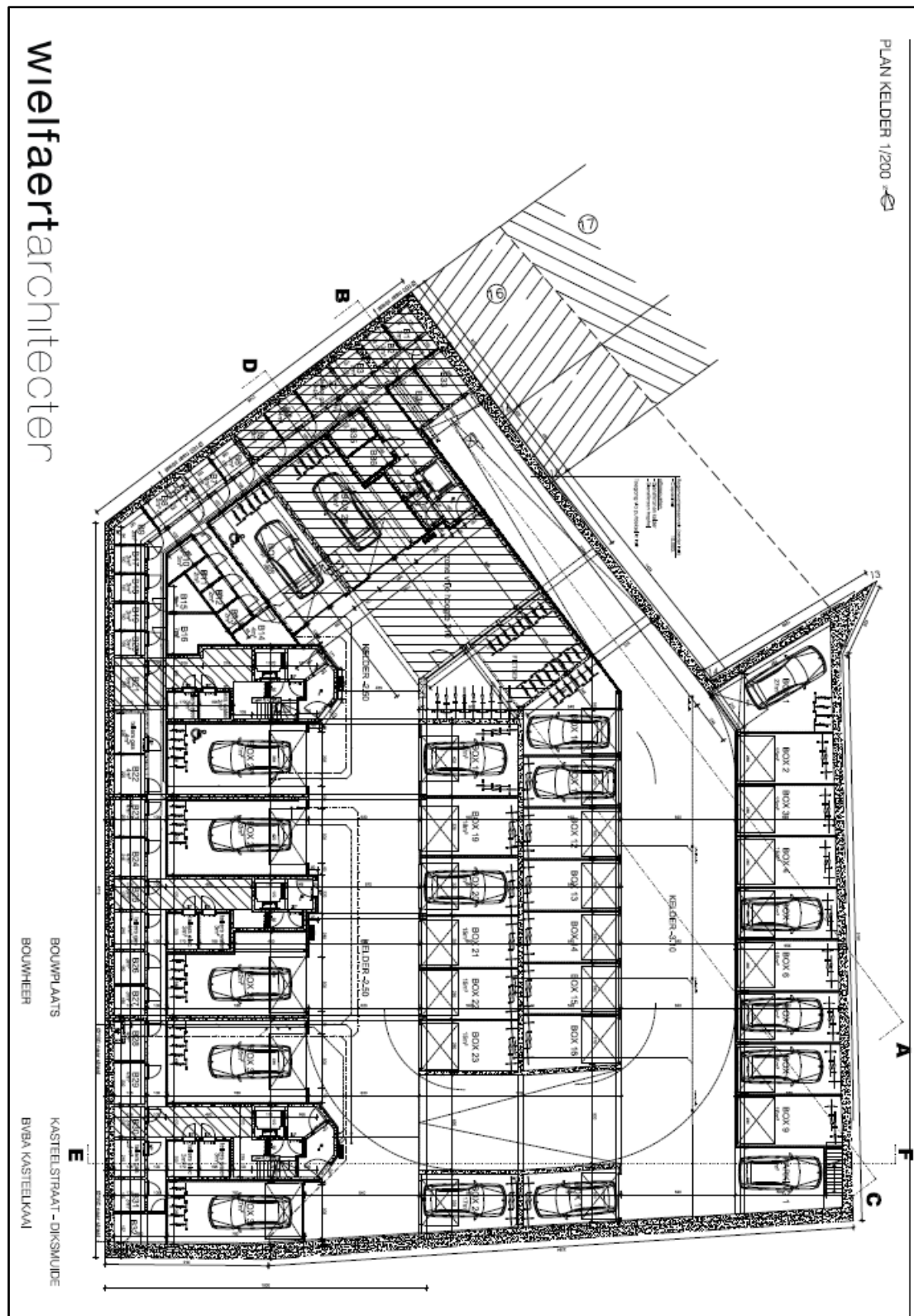
Het nieuwbouwproject omvat de afbraak van de bestaande bebouwing en de inplanting van een appartementencomplex met 42 appartementen en een ondergrondse parkeergarage. Op basis van de bouwdoorsneden bevindt het vloerniveau van de ondergrondse parkeergarage zich op een diepte van 2,70m onder het maaiveld. De betonnen vloerplaat heeft een dikte van 0,30m. Dit betekent dat de eigenlijke uitgraving van de bouwput ongeveer zal uitgevoerd worden tot maximaal 3,20m onder het maaiveld.

Voorafgaand de aanleg van de bouwput dient uiteraard een waterremmende wand geplaatst te worden (Lippens, 2017). Deze beschoeiing kan bestaan uit een secans- of soilmixwand. Damplanken lijken minder geschikt in deze bebouwde omgeving.

Uiteraard betekent dit een onherroepelijke vernietiging van het eventuele aanwezige archeologisch bodemarchief tot een diepte van minimum 3,20m onder het huidige maaiveld.

Figuur 2: GRB met overzicht van de toekomstige situatie (blauw). (bron: Bouwheer 2016; Geopunt 2017)

3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

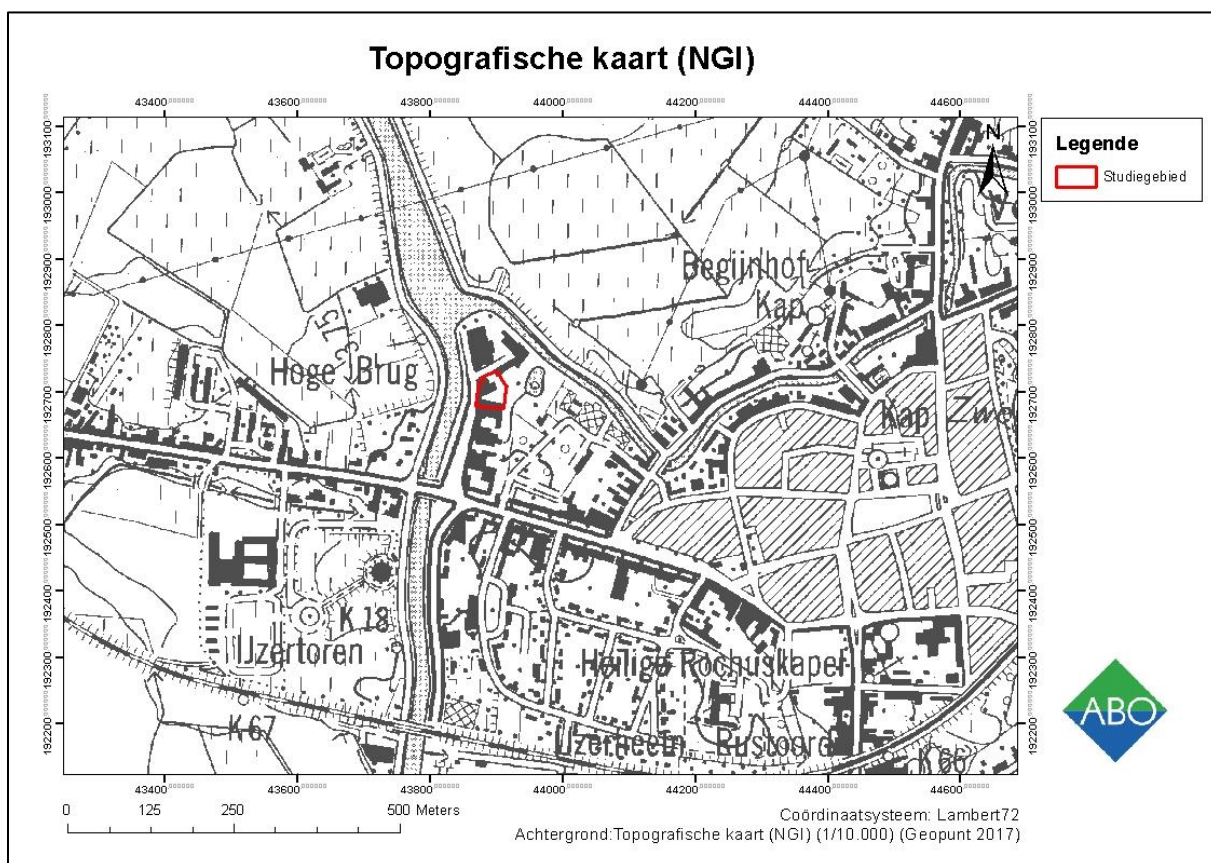
3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

3.1.1 TOPOGRAFIE

Het onderzoeksgebied bevindt zich ter hoogte van de noordwestelijke rand van het centrum van Diksmuide, op een soort landtong, nabij de samenvloeiing van de IJzer met de Handzame.

De IJzervallei is vlak en laag. De hoogteligging varieert van 2,5m tot 5 m TAW.

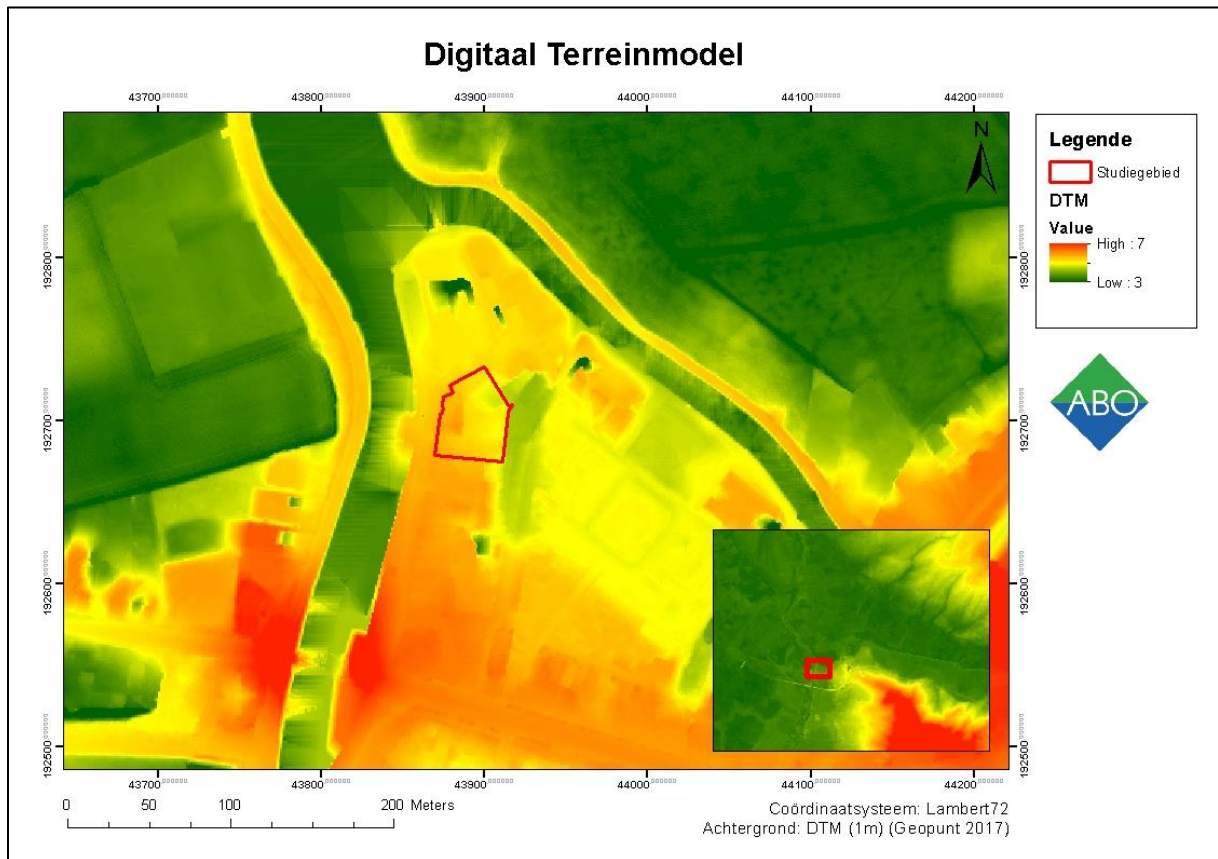
Op basis van recent uitgevoerd archeologisch onderzoek in de binnenstad van Diksmuide kan aangetoond worden dat het middeleeuws maaiveld zich situeert op 5 (Gouden Leeuwsite) à 5,5 (Grote Markt) m TAW en op heden respectievelijk meer dan 7 en meer dan 8 m TAW. Dit betekent een grondaccumulatie van ca. 2 tot maximum 3,5m vanaf de late middeleeuwen tot op heden.

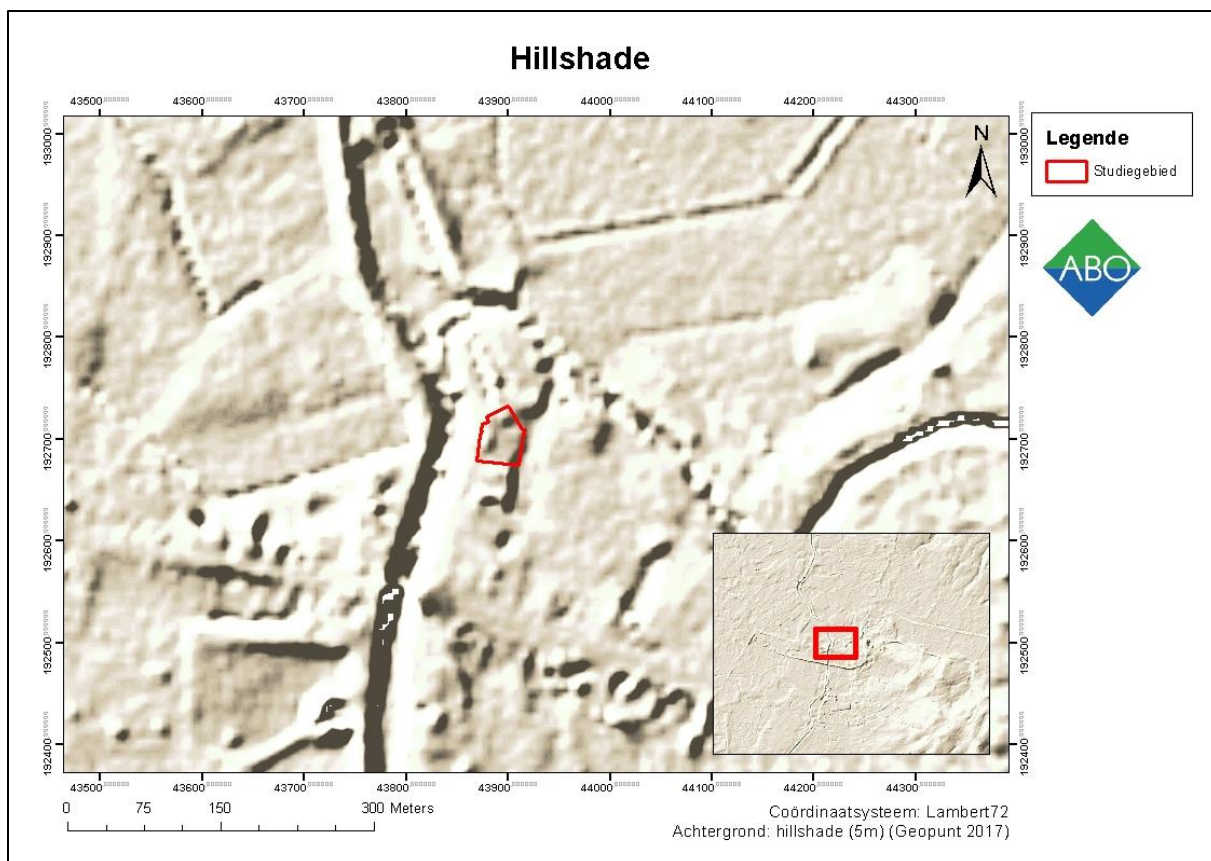
Figuur 4: Topografische kaart (1:10.000) met aanduiding van het studiegebied (Rood) (Bron: Geopunt 2017)

3.1.2 HOOGTEVERLOOP

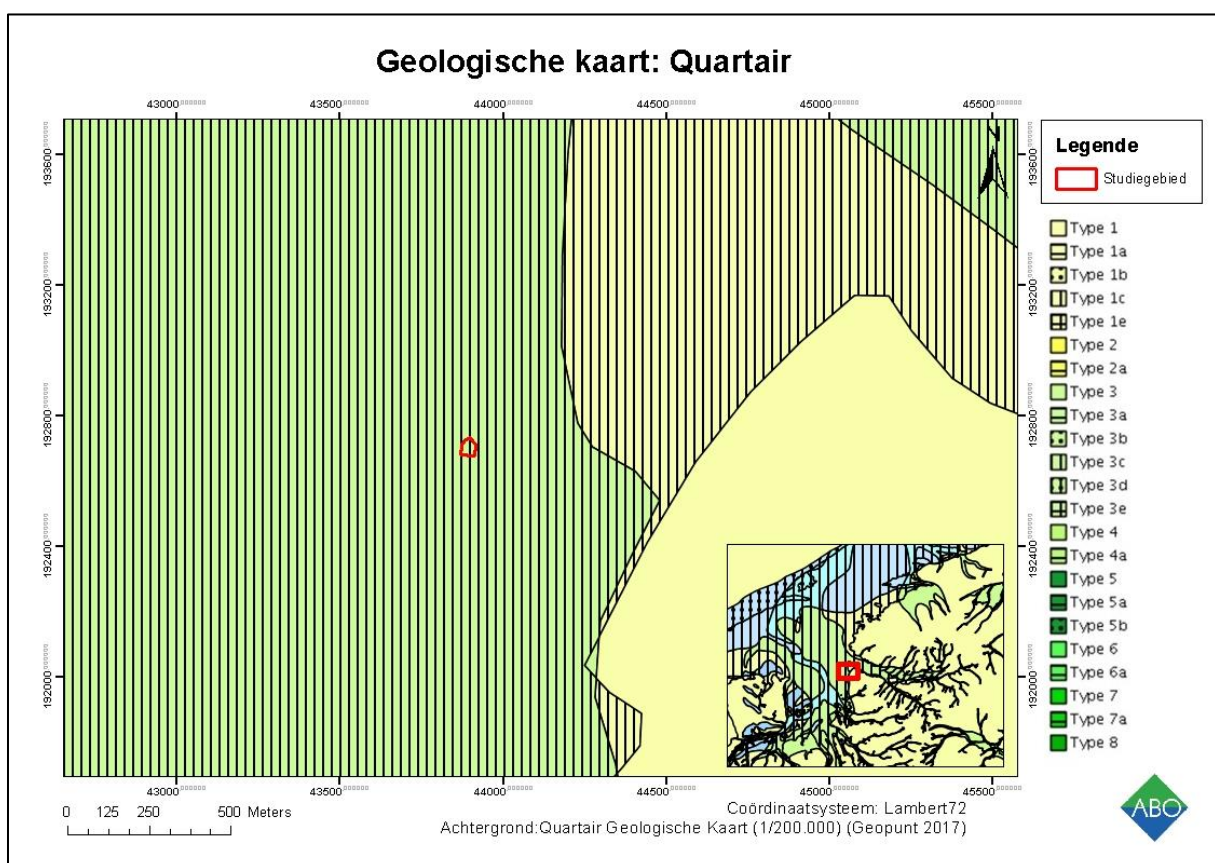
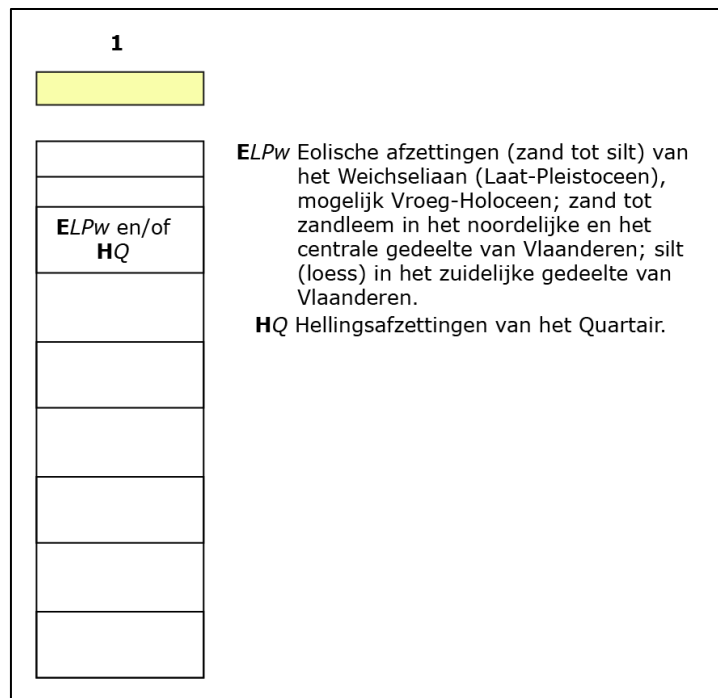
Het reliëf in de regio van het studiegebied wordt gedomineerd door de vallei van de samenvloeiing van de IJzer en de Handzame. De omliggende terreinen situeren zich op een hoogte van gemiddeld 3,75m TAW.

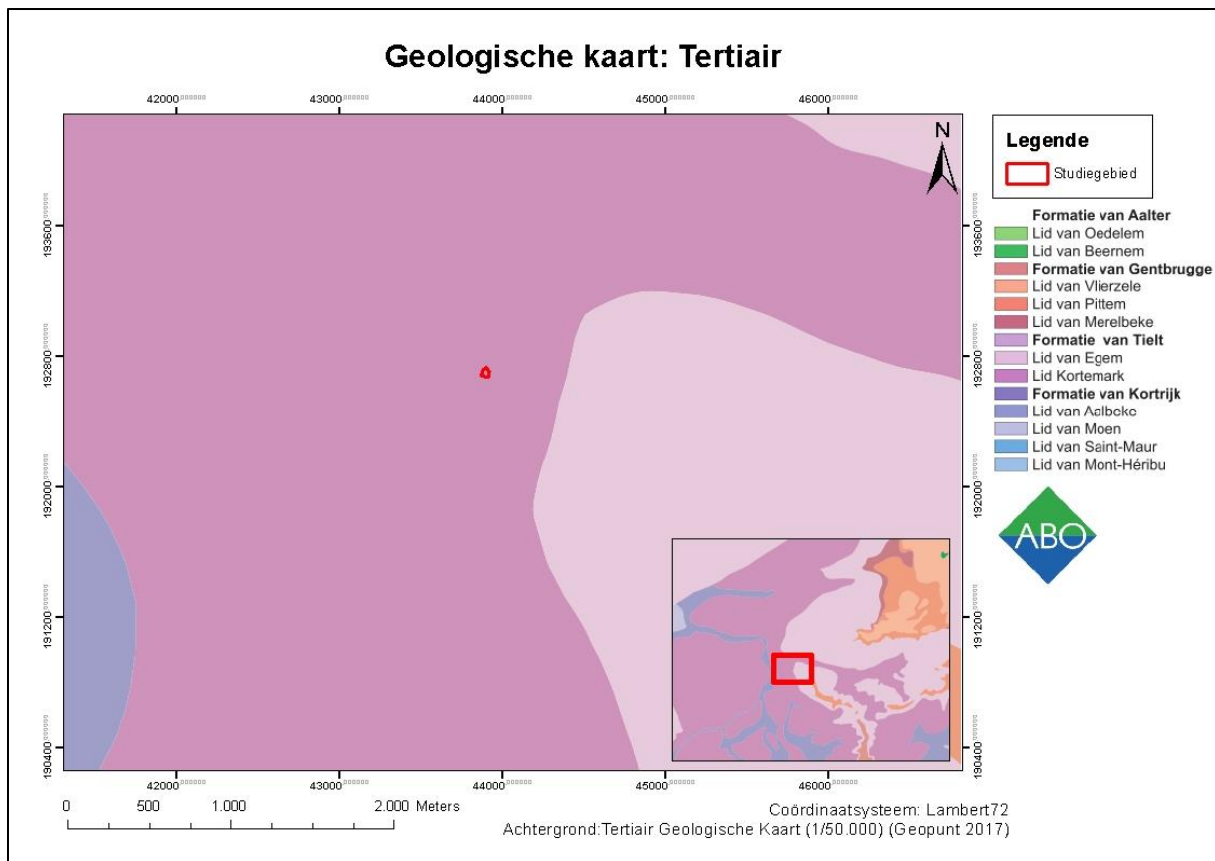
Figuur 5: DTM (1m) met aanduiding hoogteprofielen (bron: Geopunt 2017)

Figuur 6 Hillshade (afgeleid van DTM 5m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2017)

Figuur 8: Gedigitaliseerde quartairgeologische kaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)

Figuur 9: Gedigitaliseerde tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) (Geopunt 2017).

3.2.2 ONTSTAAN VAN DE KUSTVLAKTE (NAAR RYSSAERT ET AL, 2010)

De kustvlakte kwam tot stand ten gevolge van de afzettingen van Holocene sedimenten onder invloed van de getijden, ook wel de Polderstreek genoemd (Baeteman 2008). Het milieu van de kustvlakte was een getijdenlandschap, met de centrale rol van de getijdengeulen (Tys 2001/2002, p. 257).

De huidige kustvlakte werd gevormd door een complex opvullingsproces dat ca. 10.000 jaar geleden begon, op het einde van de laatste ijstijd. De opeenvolging van sedimenten werd voornamelijk bepaald door de veranderingen in de snelheid van de zeespiegelstijging en het evenwicht tussen de sedimentaanvoer en de ruimte om deze sedimenten af te zetten (Ervynck et al. 1999, p. 103). Op dat ogenblik bestond de westelijke kustvlakte uit een fluviatiel landschap rond de paleovallei van de IJzer en haar bijrivieren, terwijl in de oostelijke kustvlakte dekzanden voorkwamen. De toenmalige klimaatsopwarming resulteerde in het afsmelten van de ijskappen, waardoor de zeespiegel spectaculair begon te stijgen en de Atlantische Oceaan en de Noordzee zich uitbreidden. De hiermee gepaarde stijging van de grondwatertafel vormde de vegetatie op het land om in een zoetwatermoeras, waarin veen ontstond. Dit veenpakket, ook wel basisveen genoemd, kwam oorspronkelijk in de paleovalleien en later ook meer landinwaarts voor.

Rond 7500-7000 v. Chr. bereikten de Atlantische Oceaan en de Noordzee de kustvlakte, waardoor dit gebied veranderde in een wad doorsneden door getijdengeulen. Door het patroon van de steeds wisselende waterstanden (eb en vloed) ontstonden de verschillende landschappen of afzettingsmilieus van het getijdengebied, slikken en schorren. De slikken breidden zich steeds verder uit ten gevolge van de sterke zeespiegelstijging over de schorren en het basisveen, die meer landinwaarts verschoven.

Deze landinwaartse verschuivingen van het getijdengebied resulteerden in de afzetting van een bijna 10m dik zand- en kleipakket.

De snelheid van de zeespiegelstijging nam rond 5500 v.Chr. af. Op de hoger gelegen delen van het wad vormden zich zoetwatermoerassen waarin lokaal verlandingsveentjes ontstonden, gevormd door de opstapeling van riet. In de nabijheid van de getijdengeulen werden nog steeds zand en klei afgezet. De geulen verplaatsten zich en transformeerden het veengebied, dat lager gelegen was, opnieuw in een wad. Bijgevolg bestaan de afzettingen uit de periode tussen 5500 en 3500v.Chr. uit een afwisseling van veenlaagjes en wadsedimenten. Rond 3500 v.Chr. ontstond er een tweede vertraging in de zeespiegelstijging, waardoor de veengroei ongestoord verder ging. Dit oppervlakteveen kwam in de gehele kustvlakte voor, die daardoor veranderde in een kustveenmoeras. Geleidelijk aan namen de getijden langs de getijdengeulen opnieuw de kustvlakte in. Deze nieuwe geulen werden in het veen gevormd door erosie die begon via zeegaten, zoals bijvoorbeeld de IJzermonding.

In een latere fase kon het getij de vlakte terug instromen via de getijdengeulen. Door verticale erosie ontwaterde het veen, klonk het in en kwam het lager te liggen langs de geulen. Dit proces vergrootte de komberging van de geulen, die zich steeds dieper gingen insnijden. Het herwerkte pleistocene zand werd met brokken veen in de geulen afgezet. Het geulennetwerk breidde zich steeds verder uit tot het zich over nagenoeg de volledige kustvlakte uitstreckte en deze omvormde tot een wadgebied. Sedimentatie vond vooral plaats in de geulen.

Tussen ca. 2500 v.Chr. en 450n.Chr. hadden de getijden de kustvlakte, die grotendeels geëvolueerd was tot veengebied, terug ingenomen door de evolutie van natuurlijke sedimentatie. De sedimentbronnen in de Noordzee waren opgebruikt door de opslibbing van het getijdenbekken. Het tekort werd gecompenseerd door de erosie van de veenoever en de Holocene afzettingen van de kustvlakte. Er werden diepe getijdengeulen in het veen gevormd, zodat de invloed van de getijden snel toenam. De verticale eroderende werking van de geulen draineerde het waterrijke veen waardoor het veen ging inklinken en het oppervlak van het kustgebied daalde. Door de toenemende invloed van de getijden werd het kustgebied een wadgebied (Tys 2001/2002, p. 261).

Tijdens de Romeinse periode werden de sedimenten eerst in de door de erosie vrij diep uitgeschuurde getijdengeulen afgezet, waardoor deze opgevuld raakten met mariene sedimenten (high-energy conditions). Daarna nam de getijdeninvloed op het wad af. Bijgevolg kenmerkten low-energy conditions met veel sedimentatie de vroege middeleeuwen, waardoor de meeste getijdengeulen definitief werden opgevuld. Deze finale opvulling vond plaats tussen ca. 550 en 750 n.Chr. Enkel de grootste geulen bleven open. Het kustgebied bestond uit een dynamisch wadgebied met lateraal bewegende geulen die afgezoomd werden door slikken die overgingen in schorren. Er trad zogenaamde reliëfinversie op. De met zand opgevulde en met klei afgedekte geulbeddingen waren minder onderhevig aan compactie door ontwatering in vergelijking met de schorren. Daardoor kwamen de geulruggen iets hoger te liggen in het landschap en werden ze aantrekkelijk voor bewoning. Laterale migratie van de geulen zorgde er rond 800 voor dat het afgezette materiaal herwerkt werd. De dichtslibbing van de geulen tussen de tweede helft van de 6de en de tweede helft van de 8ste eeuw vergrootte de bewoningsmogelijkheden van de kustvlakte (Tys 2001/2002, p. 261).

Tijdens de middeleeuwen begon men met de bouw van dijken en de aanleg van drainagesystemen. Hierdoor kwam het gedraineerde gebied opnieuw onder invloed van de getijden te staan, waardoor de drainagegrachten erodeerden tot getijdengeulen. De bedijking en drainage zorgden voor de samendrukking van de bodemlagen en een oppervlakteverlaging en werd nog versterkt door veenontginning.

De paleovallei van de IJzer en het kustgedeelte wordt in de literatuur beschouwd als een onderdeel van de Vlaamse Vallei. De Vlaamse Vallei zelf kan het best omschreven worden als een grote depressie die hoofdzakelijk van fluviatiele oorsprong is en die grotendeels beneden het huidige zeeniveau is uitgeschuurd. De depressie is het breedst ten noorden van Gent, wordt daar ook het kerngebied van de Vlaamse Vallei genoemd en bereikt er op vele plaatsen een diepte van beneden de -15 m. TAW. Ten zuiden van Gent is deze depressie opgesplitst in een aantal vertakkingen die quasi alle belangrijke rivieren van het Scheldebekken tot een zeker niveau stroomopwaarts omvatten. Deze vertakkingen worden de uitlopers van de Vlaamse Vallei genoemd.

Uit Baeteman blijkt dat in de paleovallei van de IJzer Pleistocene getijdenafzettingen en fluviatiele afzettingen aanwezig zijn, ontstaan tijdens verschillende fasen van het Pleistoceen.

In het kader van het bepalen van de bodemgesteldheid in Vlaanderen werd op 13/06/2002 door de Afdeling Geotechniek Langs de Kasteelstraat ter hoogte van nummer 2-22, een geologische boring uitgevoerd. De lithologische beschrijvingen interpretatie van de boorstalen werd uitgevoerd door Cecile Baeteman van de Belgische Geologische Dienst (DOV Rapport, GEO-02/030-B2).

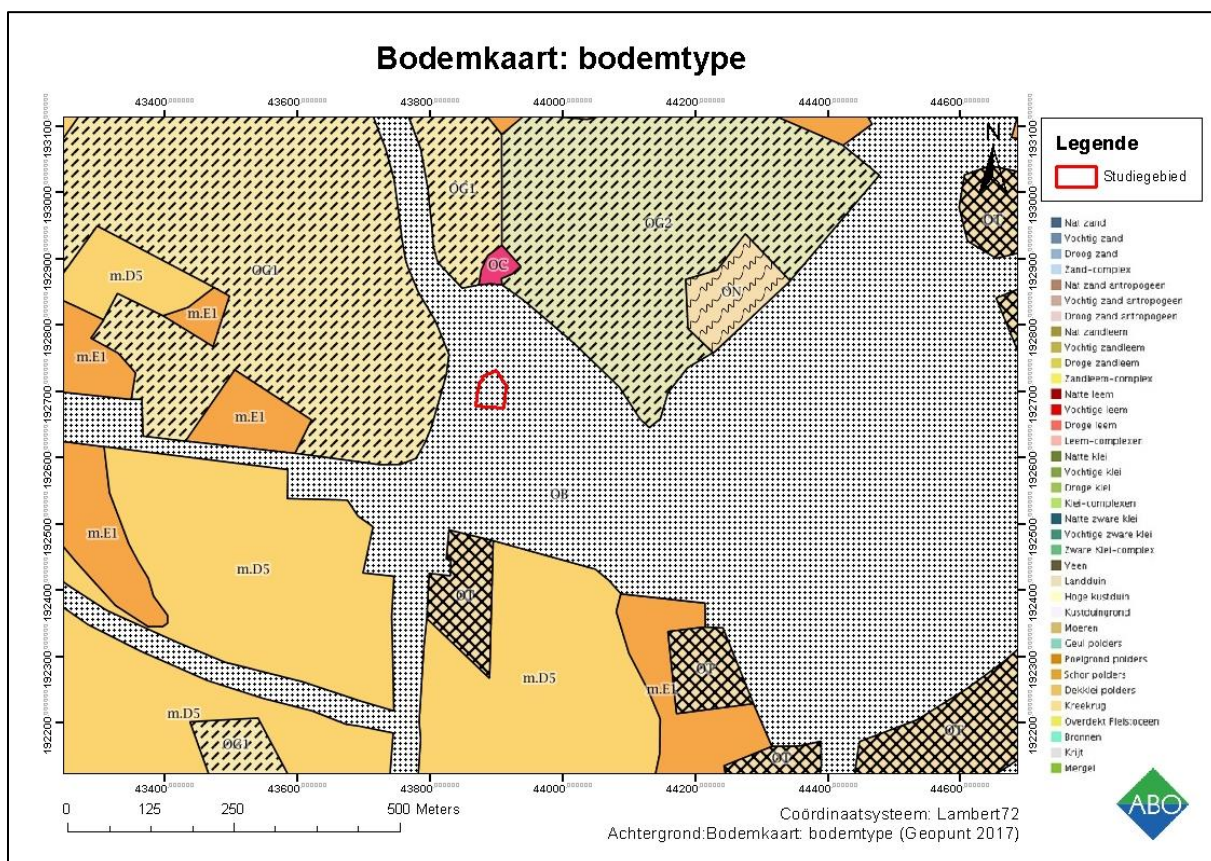
Van (m)	Tot (m)	Beschrijving
0.00	1.00	zwartgrijze klei en zand met stenen
1.00	1.50	grijs zandige klei met stukjes veen en nog enkele baksteenfragmentjes, weinig kalkhoudend
1.50	2.00	donkergrijze zandige klei met veel kleine baksteenfragmentjes en grind
2.00	2.50	donkergrijze klei gemengd met wat zand met veel baksteenfragmenten en zwarte potscherf, weinig kalkhoudend
2.50	3.00	blauwgrijze klei gemengd met wat zand met nog enkele baksteenfragmenten en steen, weinig kalkhoudend
3.00	3.50	bleekgrijze sterk silteuse klei weinig fijnzandhoudend, sterk kalkhoudend
3.50	4.00	grijze silteuse klei, zandnestjes, sterk kalkhoudend
4.00	4.50	zwartgrijs (gereduceerd) klei, silteus, kalkhoudend
4.50	5.00	grijs kleiig fijn zand met kleizones (waarschijnlijk kleilaagjes), kalkhoudend
5.00	5.20	bruingrijs zandige klei, roestvlekken, weinig fijn schelpgruis, weinig kalkhoudend

5.20	5.50	bleekgrijs zeer fijn zand, silteus met enkele brokjes klei, sterk kalkhoudend
5.50	6.00	bruینگrijs iets kleig zeer fijn zand, met veel verslagen veenresten (en hout), fijn schelpgruis, brokken klei, kalkhoudend
6.00	6.50	grijs iets kleig zeer fijn zand, veel fijn schelpgruis (weinig veendetritus bovenaan pot), kalkhoudend
6.50	7.00	idem, (veenrestjes, bovenaan pot)
7.00	7.50	grijs iets kleig zeer fijn zand, veel fijn schelpgruis (weinig veendetritus bovenaan pot), brokjes slappe klei, kalkhoudend
7.50	12.00	grijze zware compacte klei

Interpretatie:

Van(m)	Tot(m)	Beschrijving
0.00	1.00	Laat Holocene: opvulling
1.00	3.00	Laat Holocene: antropogeen beïnvloed
3.00	5.00	Laat Holocene: verlandingsfase van een geul
5.00	7.50	Laat Holocene: geulafzetting
7.50	12.00	Tertiair: Formatie van Kortrijk

3.2.3 BODEMKUNDIGE SITUERING

Figuur 10: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (rood) (bron: Geopunt 2017)

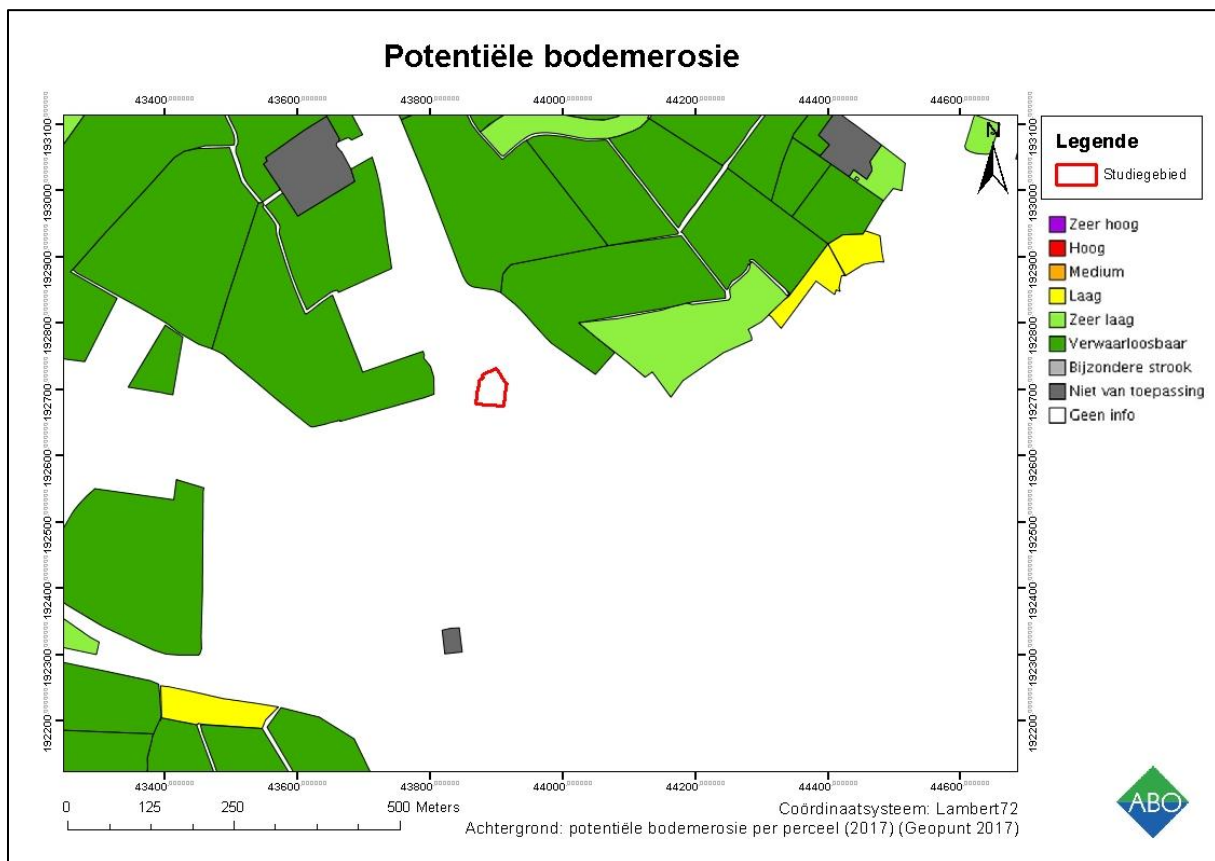
Diksmuide is gelegen op de overgang van de zand- en zandleemstreek met de polders, op de rand van de kustvlakte. Op een uitloper van de heuvelrug, die zich rond Ieper krult en dan via Passendale, Westrozebeke, Terrest (Houthulst) en Klerken in Diksmuide volledig vervlakt. Daarnaast is ook de samenvloeiing van de IJzer en de Handzamevaart belangrijk. De nederzetting komt tot stand ter hoogte van de laatste twee bochten van de Handzamevaart, net voor die opgaat in de IJzer(vallei). Oorspronkelijk zullen zowel de IJzer als de Handzamevaart zich als een 'wilde stroom', onder de vorm van verschillende natuurlijke getijdengeulen hebben voorgedaan. Het Sparkenvaardeke zou daar nog een relict van kunnen zijn.

Bodembkundig is het onderzoeksgebied gekarteerd als bebouwde zone (**OB**), waardoor er omtrent de onderliggende bodem weinig gekend is.

Ten noorden van het onderzoeksgebied is er de aanwezigheid van Uitgebrikte gronden - bodemserie **OG** met 2 types, n.l. **OG1** 'Uitgebrikte gronden met licht profiel' of type **OG2** 'Uitgebrikte gronden met zwaar profiel'. Dit zijn gronden waarvan het kleidek geheel of gedeeltelijk werd afgegraven voor het maken van bakstenen. Het bovenste deel van de profielen is sterk vergraven en bevat soms vreemde materialen (steengruis, as, enz.). De profielen zijn roestig gevlekt en zijn kalkhoudend.

Onmiddellijk ten noorden van de samenvloeiing is een beperkte zone gekarteerd als kunstmatige gronden (**OC**) als gevolg van verdwenen bewoning.

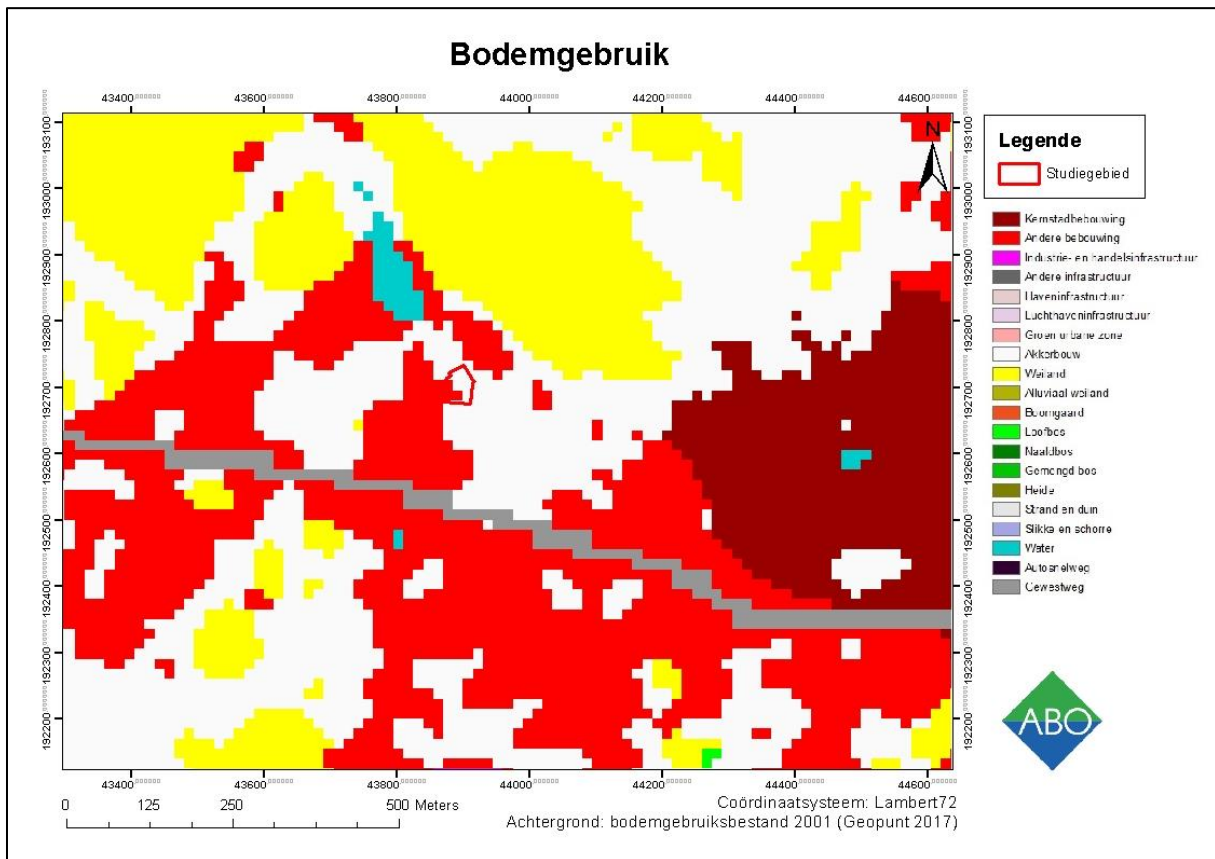
3.2.4 BODEMEROSIEKAART

Figuur 11: Bodemerosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) (bron: Geopunt 2017)

Het studiegebied ligt nog binnen het centrum van Diksmuide. De bodemerosie ter hoogte van het studiegebied werd niet gekarteerd. In de brede regio is het erosiepotentieel over het algemeen zeer laag tot verwaarloosbaar laag. Het erosiepotentieel van het studiegebied sluit hier wellicht sterk bij aan. Een dergelijk laag erosiepotentieel is bevorderlijk voor de bewaring van mogelijke archeologische resten in de ondergrond.

3.2.5 BODEMGEBRUIKSKAART

Figuur 12: Bodemgebruikskarta met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw) (bron: Geopunt 2017)

Het studiegebied ligt nog binnen het centrum van Diksmuide die op zijn beurt behoort tot de sterk verstedelijkte agglomeratie van Diksmuide. Het bodemgebruik in de regio wordt dan ook gedomineerd door een woonfunctie met bijhorende weginfrastructuur. De residentiële functie van het studiegebied is nefast voor de bewaring van archeologische sporen. Funderingen, kelders, nutsleidingen en andere infrastructuur gelieerd aan intensieve bewoning verstoren namelijk in belangrijke mate het bodemarchief.

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 3 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris Archeologische zone	Historisch stadskern van Diksmuide, archeologische zone
Landschapsatlas	Niet van toepassing
Inventaris Bouwkundig erfgoed	Niet relevant, cf. 4.1.1
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Niet van toepassing
Bouwkundige gehelen	Niet van toepassing
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.1.2
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Niet van toepassing
Wereldoorlog relict	Relevant
Cartografische bronnen	
Jacob van Deventer (1560)	Relevant, cf. 4.2.1
Frickxkaart (ca. 1745)	Niet relevant, niet gedetailleerd genoeg maar wel vermeld, cf. 4.2.1
Ferrariskaart (ca. 1771-1778)	Relevant, cf. 4.2.2
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Relevant, cf. 4.2.3
Vandermaelen kaarten (1846- 1854)	Relevant, cf. 4.2.4
Popp kaarten (1842-1879)	Relevant, cf. 4.2.5

Figuur 13: Tabel met geraadpleegde bronnen

4.1 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

De overzichtskaart van het Geoportaal Onroerend Erfgoed geeft voor het gebied onmiddellijk aangrenzend aan het studiegebied geen enkele melding van:

- Beschermde archeologische sites,
- Beschermde stads- en dorpsgezichten,
- Vastgestelde landschapsrelict
- Zones opgenomen in het archeologisch inventaris

Wat wereldoorlog relict/zones betreffen wordt er melding gemaakt van één relict, nl. de site van de voormalige Bloemmolens (cf. hfst. 4.14.).

4.1.1 INVENTARIS ARCHEOLOGISCHE ZONE

Sedert 19-02-2016 is de historische binnenstad van Diksmuide vastgesteld als archeologische zone (ID: 140003).

De aanzet tot de ontwikkeling van Diksmuide ligt in de (middeleeuwse) ontginning van de kustvlakte. Een kleine, vanuit Esen gestichte nederzetting groeit omwille van z'n ligging aan een actieve kreek uit tot een stad, vanaf de 13de eeuw die naam waardig. Esen is een 3 km meer naar het oosten, in zandig Vlaanderen gelegen dorp (Pieters 1885). Oorspronkelijk ligt deze nederzetting aan een actieve inbraakgeul van de zee. Uiteindelijk zal de opslibbing (van de IJzervallei) erin resulteren dat Diksmuide eerder als een binnenhaven moet beschouwd worden. De IJzer werd vanaf 1251 definitief rechtgetrokken vanuit de Knokke, zo'n 8 km stroomopwaarts, waar de Ieperlee de IJzer vervoegt. Zo werd de verbinding van Ieper en Diksmuide met Nieuwpoort en Brugge verzekerd (Termote 2011). De eerste vermelding dateert uit 1089. *Dicasmutha* betekent monding van de Dijk, vermoedelijk de vroegere benaming van de Handzamevaart.

Een tot op heden niet bevestigde hypothese situeert op basis van bepaalde perceleringsvormen (Wilgendijk, Schoolplein) een Karolingische vluchtburcht in het centrum van Diksmuide.

Andere sporen wijzen op een D-vormig, omwald terrein, aansluitend op de Handzamevaart en vermoedelijk in de volle middeleeuwen te dateren (De Meulemeester 1984; Pype et al. 2011).

De heren van Esen werden burggraaf van Diksmuide en richtten er een motte op, die na de moord op Karel De Goede overging naar de heren van Beveren. Naast de motte lag de Sint-Niklaaskerk, waarvan de eerste vermelding in 1144 valt. In een volgende fase werd de stad naar het zuiden toe uitgebreid. Deze uitbreiding was duidelijk planmatig (dambordpatroon), vanaf de Grote Markt met in het verlengde de huidige Generaal-Baron Jacquesstraat en geënt op de straat naar Ieper. Het feit dat de Grote Markt in het 3de kwart van de 13de eeuw werd ingericht, dateert deze uitbreidingsfase. Ook aan de andere zijde van de Handzamevaart kwam toen bewoning tot stand. Hier is het beginhof gevestigd en wordt artisanale activiteit gesignaleerd (Huidevettersdijk). Vermoedelijk werd het stadsareaal in de loop van de 13de eeuw omwald. Dit kan in het begin van de 13de eeuw gebeurd zijn, in een periode van oplopende spanning tussen Vlaanderen (Ferrand van Portugal) en Frankrijk (Filips II August). Daarbij werden de steden van het westkwartier in 1213-1214 in staat van verdediging gebracht (Termote 2000, 80). Een andere mogelijkheid situeert zich naar het einde van de 13de eeuw toe, als Gewijde van Dampierre met Filips II de Schone in de clinch gaat. De omwalling heeft een min of meer eivormige plattegrond, met enkele onregelmatigheden aan de westzijde, veroorzaakt door natuurlijke elementen (geulrestanten?). Of de poorten daarbij in steen waren uitgebouwd, is tot dusver niet bewezen maar wel aannemelijk (Dewilde 1986; Verhaeghe 2008). In het begin van de 15de eeuw diende de omwalling heraangelegd te worden, waarbij de poorten ongetwijfeld in steen gebouwd zijn. Een volgende uitbreiding - verder in zuidelijke richting - kwam tot stand rond 1430 bij een poging om de tanende lakennijverheid nieuw leven in te blazen en nieuwe arbeiders aan te trekken binnen een nieuwe, omwalde verkaveling. Ditmaal is de uitbreiding rechthoekig. Het initiatief bleef echter in de conceptfase steken. Afgaande op de iconografie wordt de omgrachting alleszins gerealiseerd (Dewilde 1986).

In 1404 laat de heer van Diksmuide een kasteel bouwen op de eigenlijke samenvloeiing van de IJzer en Handzamevaart. Hiervan kan tot dusver niet veel meer gezegd worden dan dat het om een omgracht, vermoedelijk vierkant complex gaat. In 2003 kon het oostelijke gedeelte ervan archeologisch onderzocht worden (Dewilde e.a. 2004). De Diksmuidse omwalling wordt in het begin van de 17de eeuw voorzien van bastions ter hoogte van de stadspoorten. Naar het einde van de 17de eeuw wordt

de aanzet gegeven om de stad nog intensiever te versterken. Het blijft bij het uitpalen van de ravelijnen en het uitgraven van enkele grachten (Dewilde 1986).

Binnen de stad zijn een aantal bijzondere locaties aanwijsbaar, zoals religieuze instellingen, molens, gildenhuizen en ook bestuurlijke en economische infrastructuur. Begijnen worden in Diksmuide al vóór 1273 gesignaleerd. Ook het Sint-Janshospitaal gaat tot de 13de eeuw terug. Vooral de 15de eeuw is echter vertegenwoordigd. Noordoostelijk, net buiten de stad, komt in 1473 het Minderbroedersklooster tot stand. Na de verwoesting in 1578 betreft de orde het voormalig Recollettenklooster, dat uit 1440-1442 dateert. Er waren ook Alexianen. Daarnaast zijn er de grijze zusters (1431-1433) en de zwarte zusters (1479). Ook de abdij van Hemelsdale komt zich in Diksmuide vestigen (1607-1671). Zij moet later plaats ruimen voor de uitbreiding van de vestingswerken. Er zijn drie schuttersgilden, waarvan de ligging van de gilde- en doelhuizen gekend is (Pieters 1885).

Betekenisvol archeologisch onderzoek is in Diksmuide al doorgegaan op de Memlingsite (1986, 1991), de Grote Markt (1992) en de Gouden Leeuwsite (2011). Op de Memlingsite werd onder andere de stadsmestvaalt aangesneden met een gigantische oogst aan allerlei vondsten, zoals lokaal aardewerk en importceramiek, metalen en houten voorwerpen en consumptieafval (Dewilde e.a. 1992). De aanleg van de Grote Markt kon in het 3de kwart van de 13de eeuw gedateerd worden en er werd voor het eerst kennis gemaakt met de ‘zwarte laag’, een ophogingslaag, die vooral uit huishoudelijk afval bestaat (Dewilde, 1993).

Op de Gouden Leeuwsite werd onder andere een gracht aangetroffen, die belangrijk is voor het begrijpen van de vroegste geschiedenis van de stad. Hoogstwaarschijnlijk betreft het de gracht van een D-vormige omwalling, die op de Handzamevaart aansluit. Dit zou de kern, de pre-stedelijke aanzet, tot de ontwikkeling van een stad kunnen betekenen (Pype e.a. 2011).

Tenslotte zijn er ook structuren die refereren naar de vier jaar Duitse bezetting, die Diksmuide gekend heeft gedurende de Eerste Wereldoorlog.

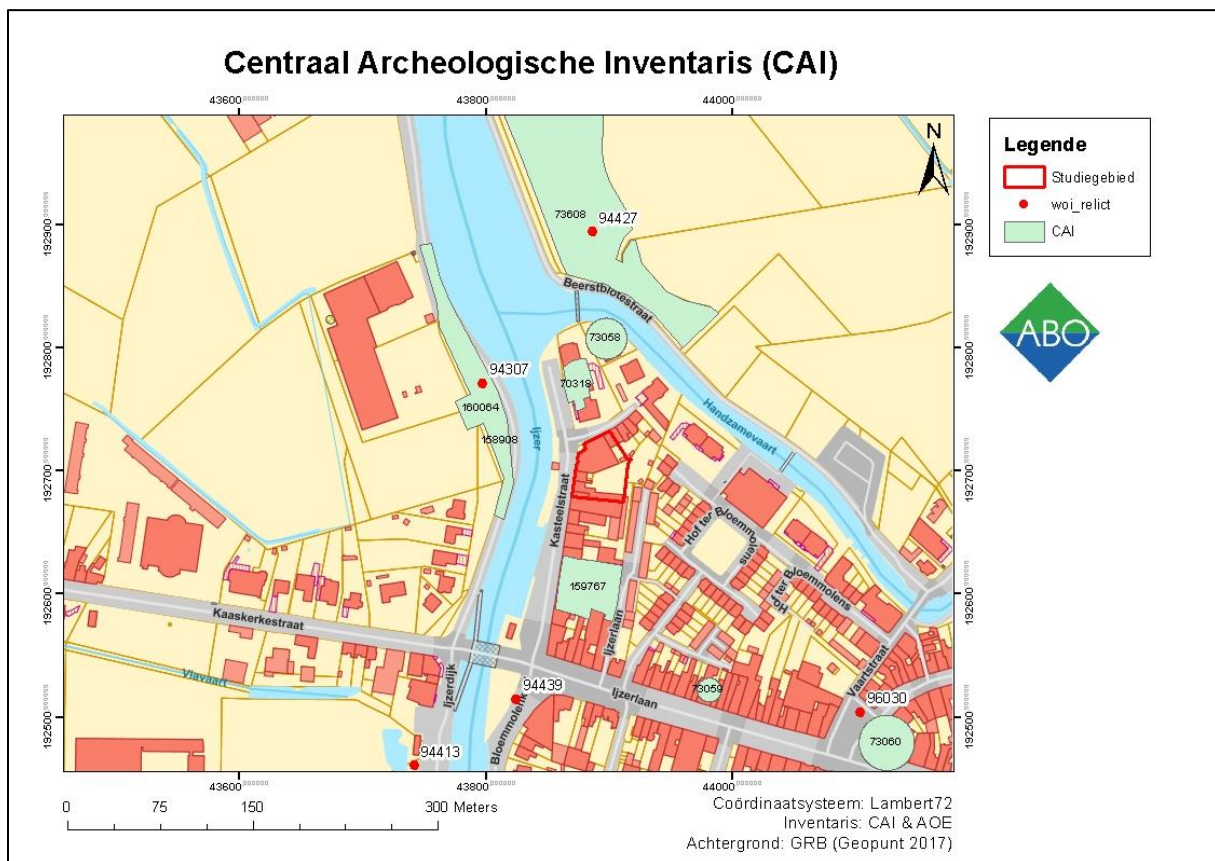
De constructies van de voormalige “Bloemmolens” uit 1891 op de rechteroever van de IJzer wordt door de Duitsers uitgebouwd tot een vesting, op nauwelijks 20m van de Belgisch-Franse linies op de linkeroever van de IJzer.

Door middel van de analyse van luchtfoto’s kon langs de rechterzijde van de Kasteelstraat een goed uitgebouwd loopgravenstelsel met betonnen bunkers in kaart gebracht worden (Stichelbaut 2004). Dit stelsel maakte deel uit van de zogenaamde “Kuckstellung”.

4.1.2 INVENTARIS BOUWKUNDIG ERFGOED

Omwille van het feit dat dit areaal tijdens de Eerste Wereldoorlog zwaar werd geteisterd dateert het bovengrondse monumentale erfgoed uit de heropbouwfase in de jaren ’20 van vorige eeuw. Dit geldt ook voor de nog te slopen rijhuizen langs de Kasteelstraat binnen het onderzoeksgebied.

4.1.3 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Figuur 14: Alle CAI-meldingen binnen een straal van 1000m

Hieronder volgt een beschrijving van de archeologische meldingen aanwezig in de Centraal Archeologische Inventaris. In de onmiddellijke nabijheid van het onderzoeksgebied en gelegen langs de Kasteelstraat zijn drie CAI-locaties van belang:

- **CAI-Locatie 73058:** Molen ter hoogte van de Kasteelstraat onder lokaal toponiem 'Hoge Brug'. Er is weinig informatie beschikbaar over de geschiedenis van deze molen. Hij staat eveneens afgebeeld op de Poppkaart (4.2.6).
- **CAI-Locatie 70318:**
noodopgraving 2003, cf. hfst. 4.1.5
- **CAI-Locatie 159767:**
Prospectie met ingreep in de bodem 2011, cf. hfst. 4.1.5

4.1.4 WERELDOORLOG RELICTEN/ZONES

Voor wat het onderzoeksgebied betreft is er de aanwezigheid van de voormalige maalterij van de Bloemmolens (ID: 94439).

Tegen de IJzer, nabij de Hoge Brug stond reeds vanaf 1891 een meelfabriek, de “Minoterie” of “Bloemmolens”, opgetrokken in staal en beton.

Vanaf midden oktober 1914 boden de ruïnes van de fabriek schuilplaatsen voor de Belgische soldaten. Toen Diksmuide op 10 november 1914 in Duitse handen viel, begonnen de Duitsers de ruïnes van de “Minoterie” te versterken door middel van stellingen. Van hieruit konden de Belgen aan de overkant van de IJzer in het vizier genomen worden, maar ook de Belgische stellingen aan kilometerpaal 16 (waar de “Boyau de la mort” zou ontstaan). Zo kwam de zogenaamde “Kückstellung” aan de oostelijke oever van de IJzer, ter hoogte van Diksmuide in de periode tussen februari 1915 en maart 1916 tot stand. Eind oktober – begin november 1917 waagde de Belgische legerleiding 3 nachtelijke aanvallen op de oostelijke IJzeroever. Pas tijdens het eindoffensief zouden de stellingen heroverd kunnen worden. Na WOI werd de meelfabriek elders heropgebouwd. De restanten van de “Minoterie” bleven tot 1952 bewaard als “site de guerre” (nr. 15). Nadien ging het complex onder de sloophamer. Tijdens graafwerkzaamheden in maart 2004, in het kader van de heraanleg van “de Portus Dixmuda”, stootten arbeiders op de funderingen van de vroegere meelfabriek. De arbeiders vonden er eveneens allerhande oorlogstuig.

Op de plaats van de bloemmolens werd in 2004 de “Portus Dixmuda” heraangelegd.

In 2003-2004 kon B. Stichelbaut (U. Gent) in het kader van een licentiaatsverhandeling aan de Universiteit Gent op basis van Belgische militaire luchtfotografie onder andere deze stellingen in kaart brengen (Stichelbaut 2004). Deze bleek onder meer te bestaan uit een goed uitgebouwd loopgravenstelsel voorzien van betonnen schuilplaatsen aangelegd onmiddellijk langs de oostzijde van de huidige Kasteelstraat, meer bepaald ter hoogte van het onderzoeksgebied.

4.1.5 RECENT ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK LANGS DE KASTEELSTRAAT

4.1.5.1 ARCHEOLOGISCHE NOODOPGRAVING 2003:

Ongeveer 20m ten noorden van het projectgebied kon in de zomer van 2003 een gedeelte van het kasteel van de heren van Diksmuide door middel van een noodopgraving onderzocht worden (Pype, Dewilde & Wyffels 2004, p. 84). Dit gebeurde naar aanleiding van de bouw van een appartementencomplex met een ondergrondse parkeergarage. Het onderzoek werd uitgevoerd door het toenmalige Instituut voor het Archeologisch Patrimonium door P. Pype onder leiding van M. Dewilde.

In 1403 wordt het kasteel voor het eerst vermeld. Op het stadsplan van Jacob van Deventer wordt het kasteel weergegeven als een vierkant of rechthoekig complex voorzien van hoektorens omgeven door een natte gracht.

Ten zuiden van het kasteel wordt een tweede gracht aangeduid die een verbinding vormt tussen de IJzer en de Handzame en op die manier het kasteeldomein begrensd.

Mogelijk gaat het huidige verloop van de oostwaarts gerichte Kasteelstraat terug tot het tracé van deze verbindingsgracht.

Het onderzoek liet toe het oostelijke deel van het hoofdgebouw, opgetrokken in gele polderbaksteen, in kaart te brengen. Het betrof een vierkant of rechthoekig complex met een muurdikte van ca. 4,3m en een vastgestelde breedte van ca. 23m rondom voorzien van een kasteelgracht met een breedte van ca. 18m. Aan de oostzijde kon een bakstenen structuur en een reeks van houten heipalen met een mogelijke brugconstructie in verband gebracht worden.

Nadat het kasteel in verval raakte werd het aangewend als steengroeve.

Finaal in 1678 wordt het kasteel afgebroken.

De kasteelgracht werd aangelegd in de alluviale afzettingen van de IJzer-rivier. In een lokale zandlens aangetroffen binnen de afzettingen ten noorden van de kasteelsite kwam een kleine hoeveelheid vroegmiddeleeuws aardewerk met schelpengruisverschraling aan het licht. Op basis van de typochronologische kenmerken kan het ensemble in de 10de eeuw gedateerd worden.

Tijdens het onderzoek kwamen ook twee niet-ontplofte Belgische of Franse mortiergranaten en een Britse Mills handgranaat aan het licht.

4.1.5.2 *ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE MET PROEFSLEUVEN IN 2011:*

In oktober 2011 voerde Gate Archaeological Team een archeologisch proefsleuvenonderzoek uit langs de Kasteelstraat, onmiddellijk ten zuiden van het plangebied, ter hoogte van huisnummers 2 tot en met 22 nabij de IJzerlaan (Wuyts & Deconynck 2011). Er werden drie langse proefsleuven aangelegd.

Hieruit is gebleken dat het bewuste terrein diepgaand verstoord bleek tot een diepte van lokaal meer dan 2,5m onder het maaiveld, ten gevolge de Eerste Wereldoorlog. Deze vertaald zich in de aanwezigheid van een dik met hoofdzakelijk bouwpuin vermengd pakket.

Slechts plaatselijk wees een ca. 0,30m dik organisch pakket vermengd met laatmiddeleeuwse archaeologica op de aanwezigheid van een vermoedelijke ophogingslaag aangelegd op de natuurlijke bodem.

Ook hier kwam een niet-ontplofte mortiergranaat aan het licht.

4.2 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

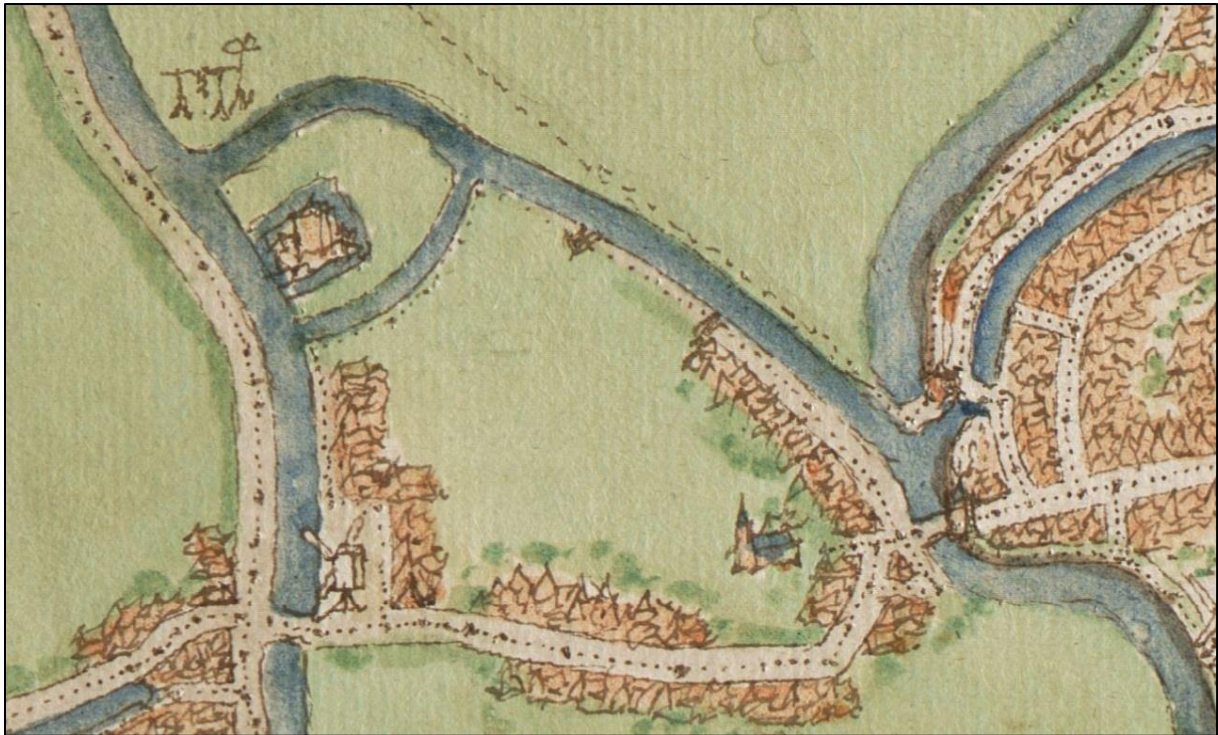
4.2.1 JACOB VAN DEVENTER (1560)

Deze kaart geeft een accuraat beeld van de topografische ontwikkeling van de stad vóór het midden van de 16de eeuw.

Voor wat het onderzoeksgebied betreft wordt op het stadsplan van Van Deventer duidelijk lintbebouwing weergegeven langs de oostelijke zijde van de huidige kasteelstraat. Onmiddellijk ten noorden van het plangebied wordt het kasteel van de heren van Diksmuide aangeduid.

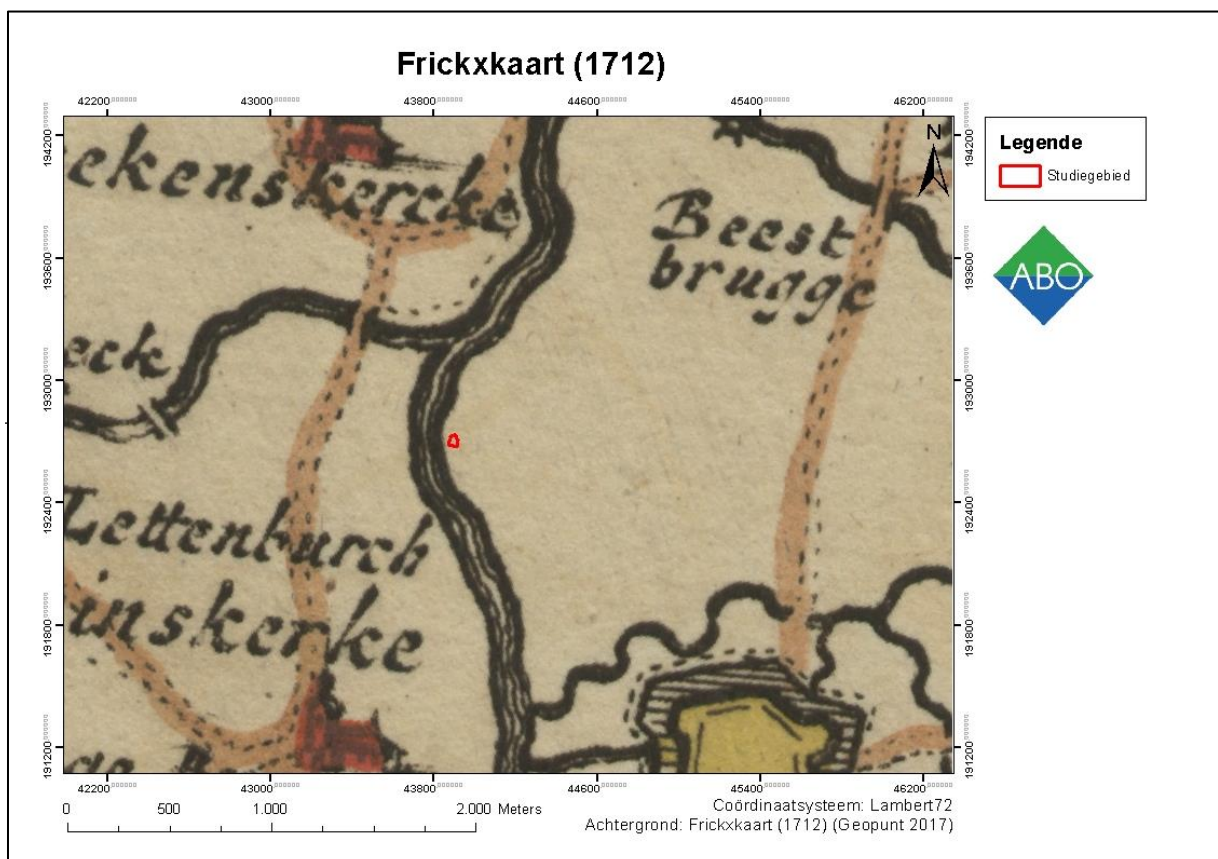
Ten zuiden op de hoek van de huidige Kasteelstraat met de IJzerlaan wordt een rechthoekig plein aangeduid waarop zich een houten staakmolen bevindt.

Figuur 15: Kaart van Jacob van Deventer (bron: Koninklijke Bibliotheek België 2016)

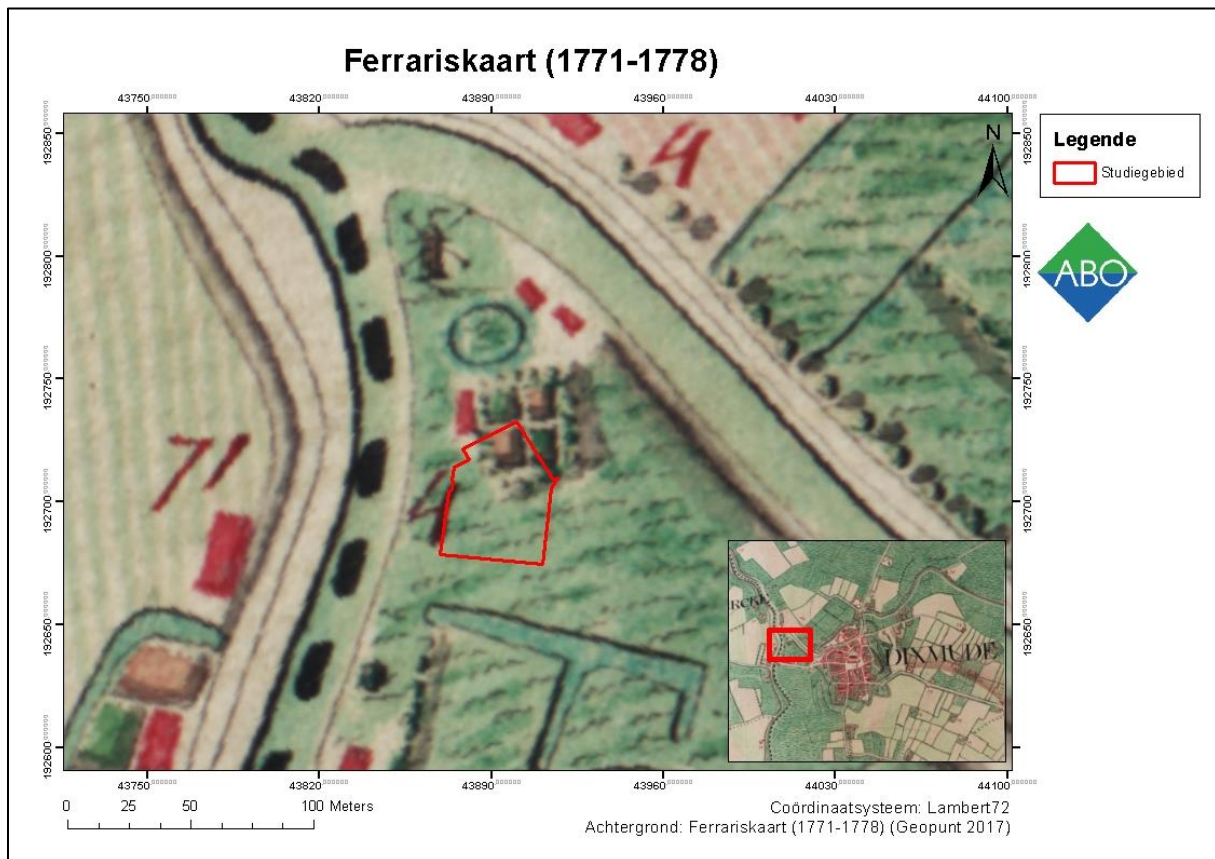
4.2.2 FRICXKAART (CA. 1712)

Figuur 16: Frickxkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2017)

De Fricxkaart is door zijn schaal en projectieproblemen onbruikbaar voor een nauwkeurige landschappelijke analyse. Slechts de samenvloeiing van de IJzer met de Handzame wordt aangeduid.

4.2.3 FERRARISKAART (CA. 1771- 1778)

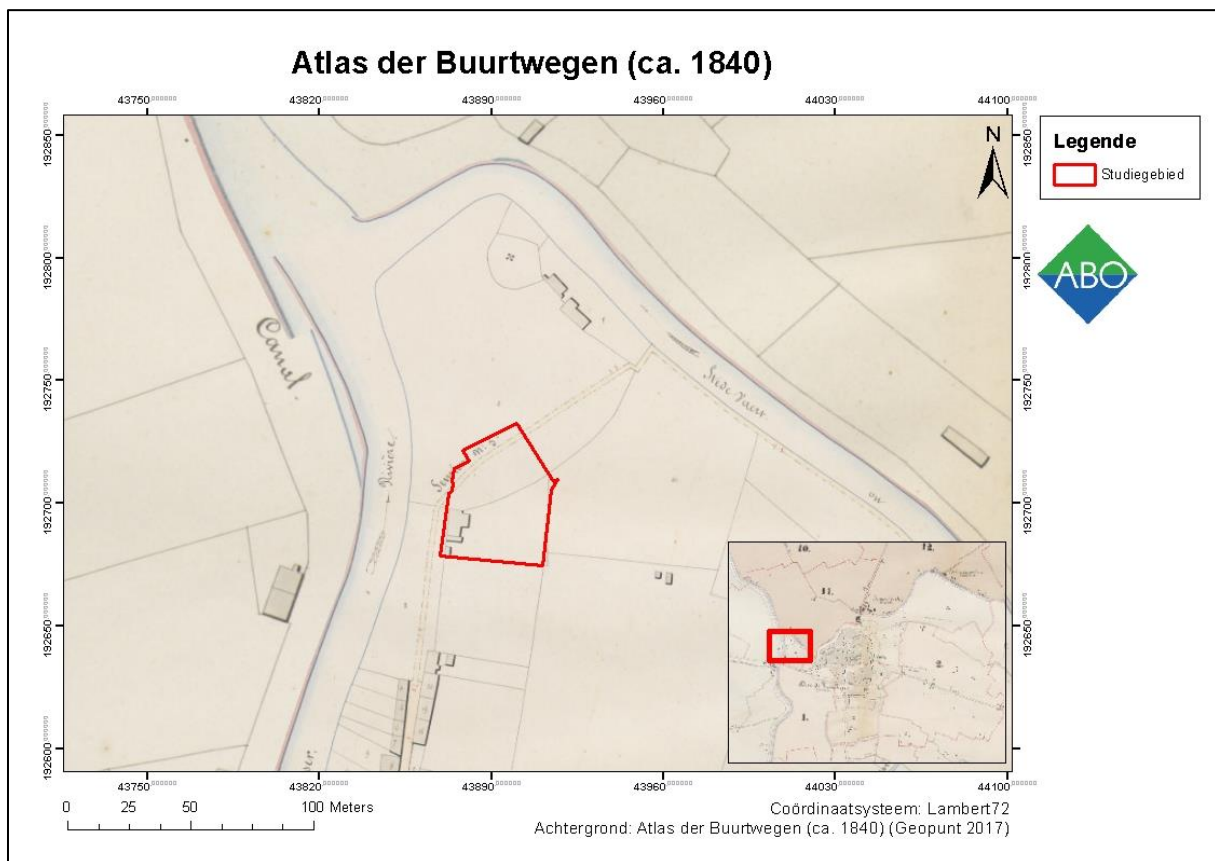

Figuur 17: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2016)

De kaart van Ferraris geeft een gedetailleerde inkijk in landindelingen, landgebruik en nederzettingenpatronen aan het eind van het Ancien Régime (18e eeuw). Op de kaart worden ter hoogte van het projectgebied slechts graslanden aangeduid.

Onmiddellijk ten noorden op de locatie van het voormalige kasteel van de heren van Diksmuide worden een cirkel aangeduid en kan mogelijk met de kasteelgracht vereenzelvigd worden. Ten noorden ervan wordt een houten staakmolen aangeduid, nl. de Hogebrug Stampkotmolen en betrof een oliewindmolen afgebroken in 1871 (Molenbestand verdwenen molens).

4.2.4 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

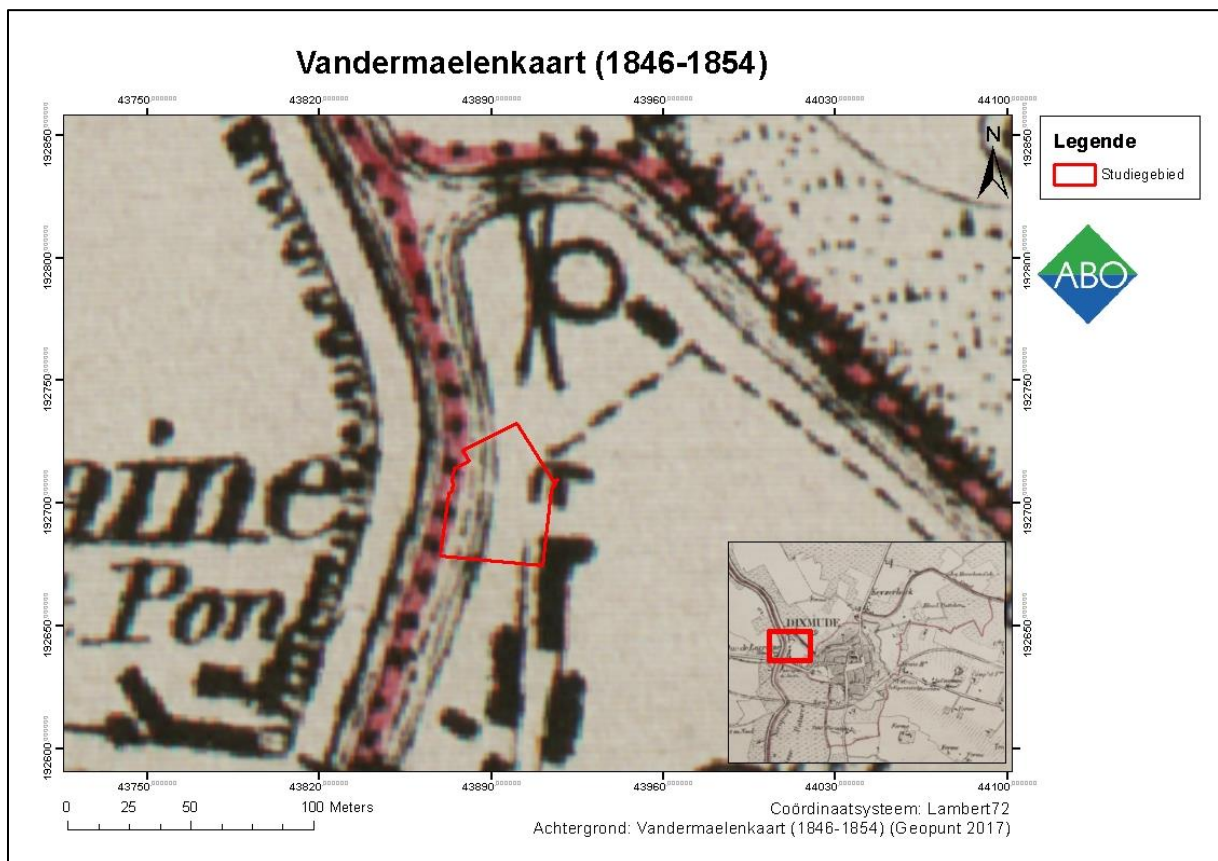

Figuur 18: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2016)

De Atlas der buurtwegen geeft een inzicht in het spoor- en wegennet en perceelssystemen van de 19^e eeuw. Voor wat betreft het onderzoeksgebied wordt slechts summier bebouwing aangeduid. Ter hoogte van de samenvloeiing van de IJzer en de Handzame lijkt de molen niet meer aanwezig en worden nog slechts de molenbelt en de vier teerlingen aangeduid.

Interessant is de percelering met gebogen verloop in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied die zonder twijfel terug te brengen is met de verbindingsgracht tussen de IJzer en de handzame (aangeduid op Van Deventer) en het voormalige kasteel van de heren van Diksmuide begrensd.

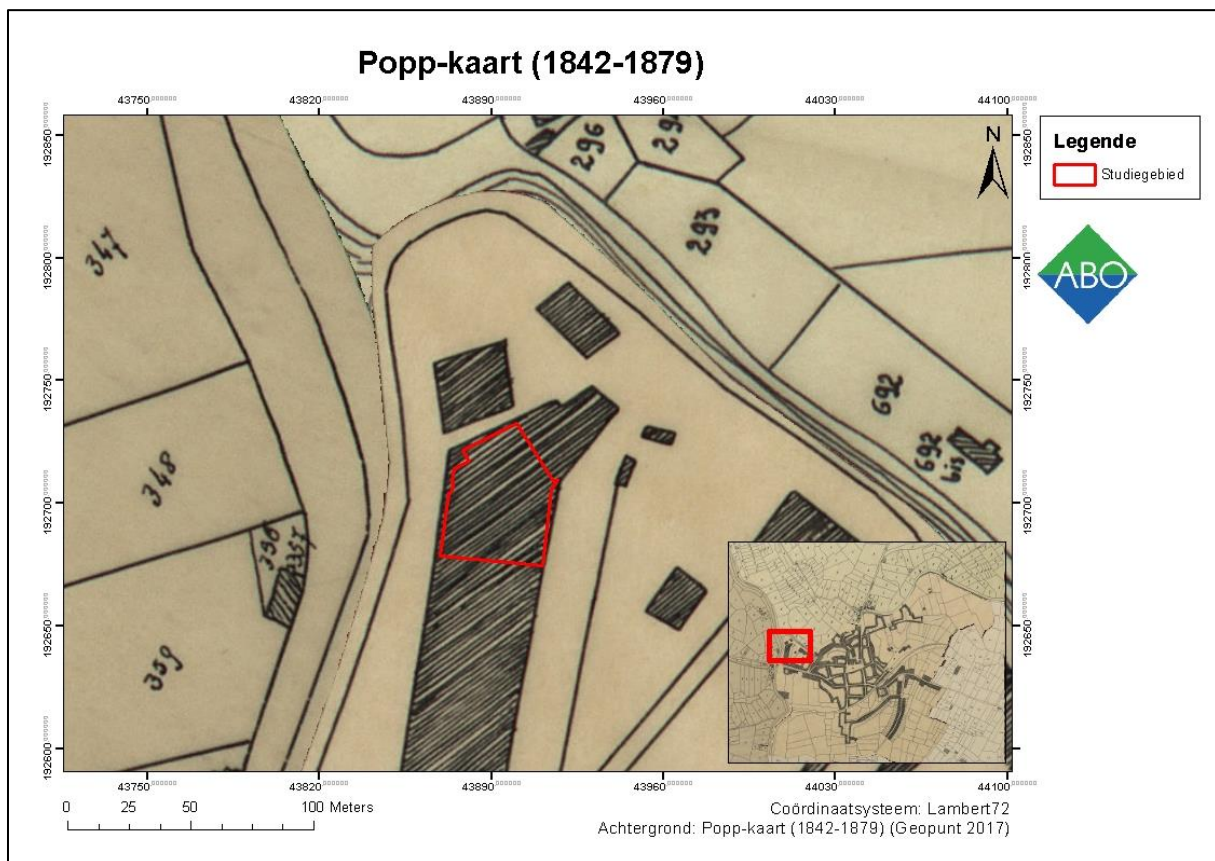
4.2.5 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)

Figuur 19: Vandermaelen kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (bron: Geopunt 2016)

De Vandermalenkaart geeft een overzicht van het landgebruik en de nederzettingenpatronen tijdens de 19^e eeuw. Voor wat betreft het onderzoeksgebied wordt op de kaart geen bijkomende informatie weergegeven. Ter hoogte van de samenvloeiing wordt nog steeds de Stampkotmolen aangeduid.

4.2.6 POPPKAART (CA. 1842-1879)

Figuur 20: Poppkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Rood) en de huidige situatie (bron: Geopunt 2016)

De Poppkaart geeft, net als de Atlas der buurtwegen informatie over 19^e-eeuwse perceelsindelingen. Ter hoogte van het plangebied wordt slechts heel summier bebouwing aangeduid. De Stampkstmolen wordt niet meer weergegeven.

4.3 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

Op basis van beschikbare luchtfoto's via Geopunt kunnen recente landschapswijzigingen gevolgd worden.

Figuur 21: Kleinschalige luchtfoto van het onderzoeksgebied in 1971 (bron: Geopunt 2017)

Op de kleinschalige luchtfoto uit 1971 is ter hoogte van het onderzoeksgebied lintbebouwing aanwezig. Op de hoek van de Kasteelstraat en verdere oostelijke verloop ervan is een kleine parking aanwezig.

Op de locatie van het voormalige kasteel van de heren van Diksmuide zijn enkele loodsen aanwezig.

Figuur 22: Kleinschalige luchtfoto van het onderzoeksgebied tussen 1979 en 1990 (bron: Geopunt 2017)

Op de luchtfoto van de periode 1979 tot 1990 wordt nog steeds dezelfde situatie weergegeven. Enkel lijkt het hoekhuis ter hoogte van de parking intussen afgebroken waardoor een ruimere parking tot stand kwam.

Figuur 23: Grootschalige luchtfoto genomen in 2000-2003 (bron: Geopunt 2017)

Op de luchtfoto genomen tussen 2000 en 2003 wordt ter hoogte van het onderzoeksgebied nog steeds dezelfde situatie weergegeven. Op de locatie van het voormalige kasteel zijn de aanwezige gebouwen reeds gesloopt naar aanleiding van de bouw van een nieuw appartementencomplex in 2003.

Figuur 24: Grootchalige luchtfoto genomen in 2013-2015 (bron: Geopunt 2017)

Op de luchtfoto genomen in 2013-2015 is de huidige situatie zichtbaar. De parking op de hoek van de Kasteelstraat is intussen verdwenen en is er een loods aanwezig. Op de locatie van het voormalige kasteel werd in 2003 een appartementencomplex opgetrokken.

5 BESLUIT

5.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van landschappelijke en archeologische/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied. Hierbij wordt er van uitgegaan dat het spreidingspatroon van archeologische vindplaatsen sterk afhankelijk is van de fysieke eisen die werden gesteld aan het landschap.

Bodemkundig is het onderzoeksgebied gesitueerd ter hoogte van een soort van landtong tussen de alluviale valleien van de IJzer en de Handzame.

Ter hoogte van de Kasteelstraat kan reeds, op basis van de historische cartografie, vanaf het midden van de 16de eeuw lintbebouwing aangetoond worden. Mogelijks gaat deze reeds teruggaat tot de late middeleeuwen. Het aantreffen van een gedeeltelijk bewaard ophogingspakket met laatmiddeleeuwse archaeologica tijdens het proefsleuvenonderzoek door GATE in 2011 onmiddellijk ten zuiden van het plangebied kan mogelijks in verband gebracht worden met het bouwrijp maken van de rechteroever van de alluviale vallei van de IJzer.

Onmiddellijk ten noorden van het onderzoeksgebied bevond zich het in 1404 in baksteen opgetrokken kasteel van de heren van Diksmuide voorzien van een brede kasteelgracht. Het kasteel was strategisch ingeplant op de landtong tussen de natuurlijke vallei van de IJzer en de Handzame. Een extra verbindingsgracht tussen beide rivieren zorgde voor duidelijke afscherming van het kasteeldomein.

Op basis van de historische cartografie kan deze verbindingsgracht mogelijks aangesneden worden in het noordelijke gedeelte van het onderzoeksgebied.

Tijdens het archeologisch noodonderzoek op de kasteelsite werd in de alluviale rivierafzettingen onder de kasteelgracht een plaatselijke afvallaag met aardewerk uit de vroege middeleeuwen aangetroffen.

Gezien de situering van Duitse stellingen (loopgraven met betonnen schuilplaatsen) binnen het plangebied ("Kuckstellung") bestaat er steeds kans op het aantreffen van sporen en/of structuren die hiermee in verband kunnen worden gebracht.

Er dient tevens wel rekening gehouden te worden met het feit dat de ondergrond op bepaalde plaatsen grondig verstoord werd ten gevolge de verwoestingen aangericht tijdens de Eerste Wereldoorlog in deze zone. Zoals uit het proefsleuvenonderzoek bleek reikt de verstoring plaatselijk tot meer dan – 2,50m onder het maaiveld, waardoor op die locaties er geen archeologische resten meer bewaard zijn gebleven.

Uiteraard zal ook de aanwezige bebouwing (funderingen, kelders) nefaste gevolgen hebben op de bewaringstoestand van het archeologisch bodemarchief.

Omwille van de aanwezigheid van Duitse stellingen binnen het onderzoeksgebied tijdens W.O.I., zoals overigens ook aangetoond tijdens het onderzoek op de kasteelsite in 2003 en het proefsleuvenonderzoek in 2011 langs de Kasteelstraat, dient terdege rekening gehouden te worden met het aantreffen van onontpofte munitie in de ondergrond en dan meer specifiek artilleriegranaten met een conventionele, maar ook mogelijk toxische lading.

5.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Uit de resultaten van het bureauonderzoek is gebleken dat het studiegebied een groot archeologisch potentieel heeft. Een archeologisch vooronderzoek wordt bijgevolg aangeraden om volgende redenen:

- 1) Het potentieel van het terrein voor het aantreffen van laatmiddeleeuwse bewoningssporen op basis van de historisch-cartografische gegevens.
- 2) De gunstige landschappelijke positie voor bewoning op een droge landtong gelegen binnen de samenvloeiing van de IJzer en de Handzame.
- 3) De onmiddellijke nabijheid van het historisch geattesteerde vroeg 15de eeuwse kasteel van de heren van Diksmuide, waarvan ten andere een groot deel kon onderzocht worden in 2003. De zuidelijke scheidingsgracht van het kasteeldomein wordt overigens verwacht in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied.
- 4) De tijdens het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek in 2011 aantoonbare antropogene ophogingen die zeker sinds de 14^e eeuw plaatsvonden.
- 5) De mogelijke aanwezigheid van sporen en/of structuren als onderdeel van de Duitse “Kuckstellung” aangelegd tijdens de Eerste Wereldoorlog.
- 6) De grote impact van de geplande werken op de bodem. Het volledige studiegebied wordt hierbij geroerd tot op een diepte van ca. 3,20m onder het huidige maaiveld. Dit zorgt voor een onherroepelijke vernieling van het mogelijk aanwezige archeologische bodemarchief.
- 7) De aanwezigheid van aantoonbare relevante archeologische laatmiddeleeuwse sporen in de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied kon reeds overduidelijk worden vastgesteld op basis van onderzoek op de kasteelsite in 2003 en het proefsleuvenonderzoek in 2011 onmiddellijk ten zuiden van het onderzoeksgebied. De resultaten van dit onderzoek werden opgenomen in de bureaustudie.

Op basis van bovenstaande elementen wordt hier een archeologisch vooronderzoek doormiddel van een proefsleuf met de mogelijkheid tot lokale proefputten ter hoogte van de huidige verharding en een werfbegeleiding ter van de bestaande bebouwing geadviseerd, dit omwille van de verwachte complexe stratigrafie.

5.3 SAMENVATTING

Uit uitgevoerde bureauonderzoek kwam naar voor dat het studiegebied een hoog archeologisch potentieel heeft voor bewoningssporen van de (volle) middeleeuwen tot recente periodes. Waarbij intensieve bewoning zeker vanaf de late middeleeuwen plaatsvond en zorgde voor een complexe stratigrafische opbouw.

Op basis van de historische cartografie kan langs de rechterzijde van de huidige Kasteelstraat bebouwing aangetoond worden die op zijn minst teruggaat tot het midden van de 16de eeuw, doch, gezien de historische stadsontwikkeling van Diksmuide mogelijk haar oorsprong kende in de late middeleeuwen.

Onmiddellijk ten noorden van het onderzoeksgebied was het laatmiddeleeuwse kasteel van de heren van Diksmuide gelegen, waarvan onder andere een gedeelte van het hoofgebouw in 2003 kon onderzocht worden.

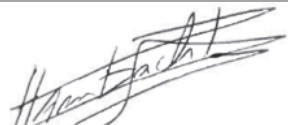
De zuidelijke verbindingsgracht, zoals ook op het plan van J. Van Deventer worden weergegeven, is mogelijk te verwachten ter hoogte van de noordelijke grens van het plangebied.

Ondanks de mogelijk diepgaande verstoringen aangebracht tijdens de Eerste Wereldoorlog en de latere bouwingrepen kan een dergelijke diep aangelegde structuur vooralsnog interessante wetenschappelijke informatie bevatten.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd er langs de oostelijke zijde van de Kasteelstraat een Duitse verdedigingslinie aangelegd voorzien van loopgraven en betonnen schuilplaatsen, waarvan ook mogelijke sporen kunnen worden aangesneden.

Omwille van de aard van de historisch-archeologische waarde van het areaal en de geplande bodemingreep waarbij een ondergrondse kelderverdieping en een nieuw bovengronds appartementencomplex wordt ingeplant, dringt een verder archeologisch onderzoek door middel van een ingreep in de bodem zich dan ook op (zie Programma van Maatregelen).

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Didier Reyns	Director		15 april 2017
Patrick Hambach	Director		15 april 2017

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Tim Moerenhout	Business Unit Manager		15 april 2017
Jan Coenaerts	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		15 april 2017

7 BIBLIOGRAFIE

7.1 LITERAIRE BRONNEN

Baeteman, C. 2008: De Holocene geologie van de Belgische kustvlakte. Geological Survey of Belgium Professional paper 2008/2-N.304. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen – Belgische Geologische Dienst en Vrije Universiteit Brussel.

Baeteman, C. s.d.: De laat holocene evolutie van de Belgische kustvlakte: Sedimentatieprocessen versus zeespiegelschommelingen en Duinkerke transgressies. Belgische Geologische Dienst Brussel.

DEWILDE M. 1986: De topografische groei van Diksmuide - deel 1, Den Dyzere 5, 134-147.

- DEWILDE M. 1993: Stadsarcheologie in Diksmuide (W.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 16, 61-62.
- DEWILDE M., ERVYNCK A., VAN NEER W., LENTACKER A. & VANWANZELE P. 1992: Worstelen met de geschiedenis van Diksmuide De inbreng van de archeologie, *Biekorf* 92, 32-44.
- DEWILDE M., PYPE P. & WYFFELS F. 2004: Het kasteel van Diksmuide (W.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 27, 84.
- DE MEULEMEESTER J. 1984: De vroegste geschiedenis van Diksmuide: met archeologische bril bekeken, *Den Dyzer* 3, 4-9.
- Lippens, J. 2017: Geotechnisch Rapport.
- Ryssaert, C. et al 2010: Archeologisch onderzoek te Bredene Noord-Ede. Historisch onderzoek, landschappelijke boorkartering, veldkartering en proefsleuvenonderzoek. Ruben Willaert bvba, juli 2010.
- Stichelbaut, B. 2003-2004: Belgische militaire luchtfotografie tijdens WOI. Een bijdrage tot de Vlaamse "battlefield archaeology". Licentiaatsverhandeling Archeologie. Faculteit Letteren en Wijsbegeerte. Universiteit Gent.
- Tys, D. 2001/2002: De inrichting van een getijdenlandschap. De problematiek van de vroegmiddeleeuwse nederzittingsstructuur en de aanwezigheid van terpen in de kustvlakte: het voorbeeld van Leffinge (gemeente Middelkerke, prov. West-Vlaanderen). *Archeologie in Vlaanderen* VIII, p. 257-279.
- PYPE P., BONQUET T. & DE GRYSSE J. 2011: Archeologisch onderzoek op de Gouden Leeuw-site (Diksmuide, prov. West-Vlaanderen), *Sijsele*.
- TERMOTE J. 2000: Speelbal van grote koninkrijken. De militaire lotgevallen van een grensstreek, in DE ROO N. (red.), *De verbeelding van de Westhoek*, Tielt, 72-93.
- TERMOTE J. 2011: De bedijkingshistoriek van de IJzer- en de Handzamevallei. In: ZWAENEPOEL A. & VERHAEGHE F. (red.), *De broeken van de IJzer- en Handzamevallei*, 17-31.
- TYS D., BUYLE E., VERDURMEN I. & CANTERS F. 2010: Vectorisering en karakterisering van nederzettingkernen op basis van het zgn. 'gereduceerd kadaster', *Skar-Rapport* 5, Brussel.
- Van Ranst E & Sys C., 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Gent: Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent.
- Wuyts, F. & Deconynck, J. 2011: Diksmuide-Kasteelstraat. Rapportage archeologisch proefsleuvenonderzoek 26/10/2011 – 28/10/2011. GATE – Rapport 31.
- VERHAEGHE J. 2008: Diksmuide ommuurd. De geschiedenis van een middeleeuwse stad vanuit militair-architecturaal standpunt (9de eeuw-15de eeuw), onuitgegeven licentiaatsthesis Katholieke Universiteit Leuven.

7.2 ONLINE BRONNEN

CadGIS 2016: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE.

Cartesius 2016: Topografische kaart 1933/1883 [online],
<http://cartesius.be/geoportal/catalog/search/resource/details.page?uuid=%7BBDE85A1A-9065-4DD4-94DB-6B7E8ECCCE9D%7D>.

Geoportaal onroerend Erfgoed: Centraal Archeologische Inventaris [online], geo.onroerenderfgoed.be

Geopunt Vlaanderen 2016: Basiskaarten (orthofoto's 1971/2015; GRB, topografische kaart (klassieke reeks)) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart>.

Geopunt Vlaanderen 2016: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart>.

Geopunt Vlaanderen 2016: Bodemkaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart>.

Inventaris Onroerend Erfgoed: Inventaris bouwkundig erfgoed [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.

Nationaal Geografisch Instituut (NGI): Topografische kaart (1:10.000), [Online], www.ngi.be.

8 BIJLAGEN: GRONDVERZET, BESTAANDE TOESTAND, TOEKOMSTIGE TOESTAND EN INRICHTINGSPLAN

Inrichtingsplannen

